

ප්‍රඥාවන්තශික්තට හැණ පහත් දළවත්තට

ප්‍රඥාවෙන් දැනගුණ

නිලකැණණය

පූජ්‍ය අලුවිටේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ

ප්‍රඥාචන්තයිත්තට නැණ පහන් දල්වන්නට

ප්‍රඥාවෙන් දතයුතු
ත්‍රිලක්ෂණය

පූජ්‍ය අලව්වේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ

‘සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති’

කතෘගේ වෙනත් කෘති

- සත්‍යයෙහි අරුණෝදය
- තමා සොයන්න
- පටිච්චසමුප්පාද විචරණය - මොළියළුගුන සූත්‍රය
- ධම්ම චින්තා
- පුද්ගලයින් මනින්න එපා - මිගසාලා සූත්‍රය
- The Dawn of the Truth

ප්‍රඥාවෙන් දතයුතු ත්‍රිලක්ෂණය

පූජ්‍ය අලව්වේ අනෝමදසිසි ස්වාමීන් වහන්සේ

ප්‍රථම මුද්‍රණය - 2018 වෙසක් මස - (7500)

ISBN: 978-955-38358-4-0

පොත් පිළිබඳ සියළු විමසීම්

077-0136809 - කුෂාන් මහතා, කැකිරාව

071-0548449 - තරංග මහතා, මාතලේ

071-6186910 - බුද්ධික මහතා, හාරම්මල

070-3070758 - රසංක මහතා, හොරණ/බත්තරමුල්ල

077-3818758 - ධර්මතුංග දචුන්ඩසේකර මහතා, මාතලේ

Facebook: www.fb.com/AlawweAnomadassiThero

YouTube: www.youtube.com/c/venalawweanomadassithero

Email: alawweanomadassithero@gmail.com

රැකකටුවගල ආරණ්‍ය සේනාසනය, ඇට්ටපොල වත්ත, වදේමඩ, ඕවිලිකන්ද, මාතලේ

මුද්‍රණය

කොලිට් ප්‍රින්ටර්ස්

17/2, පැඟිරිවත්ත පාර, ගංගොඩවිල, නුගේගොඩ.

දු.ක: 0114 870 333

පිදුම

මාගේ ශාස්තෘ වූ තිලෝගුරු බුදුරජාණන් වහන්සේටත්,

සුපිරිසිදු බුදුවදන මෙය යැයි මග එළිකරමින්

මා හට පැවිදි උපසම්පදාව ලබාදුන් ගුරුදෙව්දුන්ටත්,

මාගේ මහෝපාධ්‍යය කලාණාචංශනිකායේ මහානායක

ධුරන්දුර අති පූජ්‍ය දොඩම්පහළ වන්දුසිරි මහානායක
ස්වාමීන් වහන්සේටත්

ගෞතම සසුන් ලැදි ශ්‍රාවක ශ්‍රාවිකාවන්ටත්,

ගෞරවයෙන් පිදෙන උපහාරයකි.

හැඳින්වීම

මීට වසර 2640 කට පෙර ලොව පහළ වූ සිද්ධාර්ථ ගෞතම බෝසනාණන් වහන්සේ වසර 2605 කට පෙර සියළු කෙලෙසුන් නසා සම්මා සම්බුද්ධ බවට පත්වූ සේක. එතැන් පටන් පන්සාලිස් වසක් පුරා නුවණැති දෙවිමිනිසුන්ට යථාර්ථය පෙන්වාදීම නිසා එකල පිනැති මිනිසුන් ධර්මය අවබෝධ කොට සසරින් එතෙර වූහ.

මිහිඳු මහරහතන් වහන්සේගේ ආගමනයෙන් ශ්‍රී ලංකාද්වීපයට ශ්‍රී සද්ධර්මය ලැබුණු අතර ඉන් ප්‍රයෝජන ලැබ නිවීමට පත් වූ උතුමන් ද සිටියහ. එසේ ශ්‍රී ලංකාද්වීපයේ ස්ථාපිත වූ ශ්‍රී සද්ධර්මය දීර්ඝ කාලයකට පසු නැවත බැබළෙන යුගයක් අද උදාවී ඇත.

වසර 50-60 කාලයක සිට නුවණැති සත්පුරුෂයින් කිහිපදෙනෙකු විසින් පිරිසිදු බුද්ධ වචනය හදාරා, ඒ විවර කරගත් මඟෙහි හැසිරෙමින්, එම දහම නුවණැති ශ්‍රාවකයන් හට දේශනා කිරීමත්, ශ්‍රාවකයින් ඒ මඟ ගැනීමත් මෙම පිබිදීමට බොහෝ සේ බලපෑහ. ඒ උතුමන්ගේ විවරණ කුලින් සහ සැබෑ බුද්ධ වචනය හැදෑරීම කුලින් නුවණැති ඔබට මේ ධර්මය තේරුම් ගැනීමට අවශ්‍ය වන අයුරින් මේ දහම් විවරණය සකස් කොට ඇත.

එම නිසා අතක්කාවචර වූ මේ ධර්මය (තර්කයට ගෝචර නොවන) නුවණැති මිනිසුන්ට පමණක් තමන්ගේ ප්‍රඥාව හසුරුවා සැබෑ බුද්ධ වචනය කුලින් දහම් මඟ විවර කරගෙන නිවී සැනසීමට මේ දහම් පර්යාය උපනිශ්‍රය කර ගනිත්වා!

ධර්ම දේශනාවක් අනුසාරයෙන් සකස් කළ ග්‍රන්ථයක් නිසා දේශනා විලාශයේ ඇති යෙදුම් භාවිතා කොට ඇත. එම අපහසුතාව මගහරිමින් දේශනයේ අන්තර්ගත ධර්ම අර්ථය උකහා ගැනීමට උත්සාහවත් විය යුතුය.

මෙම ධර්ම ග්‍රන්ථය යථාර්ථයක් බවට පත්කර ගැනීමට නන් අයුරින් උපකාර කළ ගෞරවණීය ස්වාමීන් වහන්සේලාට, මෙහෙණින් වහන්සේලාට සහ ගිහි පින්වතුන් හට මෙම ධර්ම දානය පුණ්‍ය කර්මය චතුරාර්ය සත්‍යය ධර්මය අවබෝධය පිණිසම හේතු වේවා!

තෙරුවන් සරණයි!

අලව්වේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ.
බු.ව. 2562 ක් වූ වෙසක් මස

පෙරවදන

මෙම දහම් පොත පරිශීලනය කරන්නන් වෙත පිදෙන කාරුණික පෙරවදන:

"චූෂණි, ශ්‍රී සද්ධර්මයේ (සූත්‍ර) විභාගය පිණිස, අනුරුද්ධවර්ණීය පිණිස, භෞතවන කච්ඡු දෙකක් හිමෙනවා. ඒ දෙක මොනවාද? වච්ඡු විදියට ගලපා ගන්නා ලද වචන ප්‍රකාශ කිරීමත්, වච්ඡු විදියට කච්ඡුනාටු අර්ථ විග්‍රහණයත්.

චූෂණි, වච්ඡු විදියට ගලපා ගන්නා ලද වචන ප්‍රකාශ කච්ඡු විට වච්ඡු අර්ථ චක්‍රවේදනාවකි. චූෂණි, මෙය විභාගී ශ්‍රී සද්ධර්මයේ (සූත්‍ර) විභාගය පිණිස, අනුරුද්ධවර්ණීය භෞතවනනාටු කච්ඡු දෙකයි."

-අංගුත්තර නිකාය, දුක නිපාතය, අධිකරණ වග්ගය 2.1.2.10

මෙම ධර්ම ග්‍රන්ථය සම්පාදනයේ මූලික පරමාර්ථයක් වූයේ, සද්ධර්ම ප්‍රතිරූපක ධර්මයන් වැඩි වැඩියෙන් ප්‍රචලිතවන්නාවූ මෙවන් වකවානුවක, මෙම ග්‍රන්ථය පරිශීලනය කරන්නාවූ පින්වත් සියළුදෙනාට බුද්ධ භාෂිතයම ප්‍රමුඛස්ථානයේ තබාගනිමින්, නිවැරදි බුද්ධ වචනයම හදාරමින්, නිවැරදි දහම ඉස්මතු කරගෙන, තථාගත දහමේ මූලික හරය, හෙවත් ත්‍රිලක්ෂණය ප්‍රඥා වක්ඛුෂයෙන් දැක, තමා තුළින් අවබෝධ කරගැනීමට ප්‍රත්‍ය වන නිවැරදි දැක්මක් ඇතිවීම පිණිස පණිවුඩයක් ලබාදීමයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් තම ශ්‍රාවකයින්ට මහත්වූ කරුණාවෙන් දේශනා කොට වදාළේ, ධර්ම ග්‍රන්ථයකින් හෝ ධර්ම දේශනාවකින් කියවෙන්නාවූ යම් දහම් පණිවුඩයක් පහත කාරණාවන් එකක් හෝ කිහිපයක් නිසාවෙන් පිළිගැනීම හෝ ප්‍රතික්ෂේප කිරීම නොකළ යුතුවෙයි. ¹

- මෙම ධර්මය, මෙම විනය මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉදිරිපිටදී අසන ලදී කියයිද
- අසවල් ආවාසයෙහි තෙරුන් සහිත, ප්‍රමුඛයන් සහිත, සංඝයා ගෙන් මෙම ධර්මය, මෙම විනය අසන ලදී කියයිද

¹ අභිගුත්තරනිකාය, වතුක්කනිපාතපාළි, සඤ්චෙනනියවග්ගො, මහාපදෙස සූත්‍රය

- බහුශ්‍රැත වූ, ආගම දත්, ධර්මධර, විනයධර, මානිකාධර බොහෝ ස්ථවිර භික්ෂූහු ගෙන් මෙම ධර්මය, මෙම විනය අසන ලදී කියයිද
- බහුශ්‍රැත වූ, ආගම දත්, ධර්මධර, විනයධර, මානිකාධර ස්ථවිර භික්ෂුවක ගෙන් මෙම ධර්මය, මෙම විනය අසන ලදී කියයිද

උන්වහන්සේ දේශනා කොට වදාළේ, තථාගත දහම ඒ පදයන්, ඒ ව්‍යඤ්ජනයන් වශයෙන් මනාකොට උගෙන, උන්වහන්සේගේ සූත්‍ර සහ විනය හා සසඳා බැලිය යුතු බවයි. යම් දහමක්, සූත්‍ර හා විනය හා නොසැසඳේද, ඒකාන්තයෙන් මෙය භාග්‍යවත්, අර්භත්, සමායක් සම්බුද්ධයන් වහන්සේගේ වචන නොවන්නේයැයි දැන එම දහම ප්‍රතික්ෂේප කලයුතු බවයි.

පාළි පාඨය හා යොමුව

මෙම ග්‍රන්ථය ආරම්භයේ සිට අවසානය තෙක් සෑම ධර්ම කාරණාවක් විග්‍රහ කිරීමේදීම ඊට අදාළ බුද්ධ භාෂිතය හා එහි සිංහල තේරුම ගෙනහැර දක්වා ඇති බැවින් මෙය පරිශීලනය කරන පාඨක ඔබට යම් නීරසභාවයක් අලසකමක් ඇතිවීමට ඉඩ ප්‍රස්ථා ඇත. නමුත් එසේ කිරීමේ මූලික පරමාර්ථය මෙම දහම් පණිවුඩය හුදෙක් අපගේ පෞද්ගලික අදහසක් ඉදිරිපත් කිරීමක්, මානසික සංකල්පයක් ගෙනහැර දැක්වීමක් නොව බුද්ධ දේශනාවම විග්‍රහ කරදීමක් බව සනාථ කිරීමත්, බුද්ධ භාෂිතයට අනුව මෙම දහම් පරියාය විමසාබලා පිළිගැනීමට, අවශ්‍ය ප්‍රත්‍ය ඔබට සකසාදීමත්ය.

එබැවින් අවංක උවමනාවෙන් හා ධර්ම ගෞරවයෙන් යුක්තව මෙම ග්‍රන්ථය පරිශීලනය කර, එහි නිසි ඵල නෙලා ගනිත්වා යන්න අපගේ සමායක් ප්‍රාර්ථනයයි.

තෙරුවන් සරණයි !
 පූජ්‍ය අලව්වේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ
 බු.ව. 2562 ක් වූ වෙසක් මස

කවරයේ කතාව

කෙලෙස් ප්‍රභානස කිරීමේ, විමුක්තිය සාක්ෂාත් කිරීමේ ප්‍රතිපදාව වශයෙන් වැරදි දෘෂ්ටිත් දරාගෙන වැරදි මඟට පිළිපත් පුද්ගලයන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ජීවමාන සමයේදී විසුචේ නම්, සම්බුද්ධත්වයෙන් අවුරුදු 2605 ක් පමණ ගතවූ, ප්‍රඥාව මද නෙය්‍ය ස්වාභාවයේ පුද්ගලයන් සිටින මෙවන් වකවානුවක එසේ නොවේ යැයි නොසිතිය යුතුමය.

මෙම යුගය එවන්වූ සද්ධර්ම ප්‍රතිරූපකයන් බිහිවී ඇති වකවානුවකි. සුපිරිසිදු බුද්ධ වචනයම ගෙනහැර දක්වමින්, බුද්ධ භාෂිතයට විවිධ, සදොස් අර්ථ නිරුක්ති සපයමින් ලොකික, පෘතග්ජන කෙලෙස් ස්වභාවයන්ට ගැලපෙන ආකාරයට, ඔවුන්ට වැටහෙන ආකාරයට ධර්මය බෙදා පෙන්වමින්, මනුසින් හා මසැසින් දැකිය හැකි ආකාරයේ ධර්මයක් ඉදිරිපත් කරමින් ලෝකයා අඳුරෙන් අඳුරට ගෙනයමින් තමනුත් කල්පකලාන්තර ගත සසර දුකට වැටී අනුගාමිකයන්ද ඊට පමුණුවයි.

එසේම තවත් පිරිසක් නිවැරදි බුද්ධ දේශනාව හදාරමින්, සම්මා දෘෂ්ටියට පත්වී, නිවැරදි දහමට අනුගතව, නිවැරදි ප්‍රතිපදාවට අවතීර්ණව, ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කළයුතු තථාගත ධර්මය තමා තුළින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගෙන, විමුක්තිය හෙවත් අමරණීය වූ නිවන සාක්ෂාත් කර සංසාරයෙන් එතෙර වෙති.

කවරයේ සුදු සහ කළු වර්ණයෙන් සුගතිය සහ දුගතිය ද, ඉහත බෝ පත්‍රයෙන් නිවැරදි සද්ධර්මයද, පහත බෝ පත්‍රයෙන් ධර්ම ප්‍රතිරූපකයන්ද නිරූපණය වේ. එකම ධර්මය, පිරිසක් වැරදියට ගෙන තමනුත් දුගතිගාමී වී, ලෝකයාත් දුගතියට පමුණුවන අතර, තවත් පිරිසක් එම ධර්මයම නිවැරදිව ගෙන තමනුත් නිවී, ලෝකයාටත් නිවීම පසක් කර දේ.

ප්‍රභානුමෝදනාව

සම්මා සම්බුදුපියාණන් වහන්සේ, වරක් අනඳ තෙරුන් අමතා “සකල මෙව හිදං ආනන්ද බ්‍රහ්මචරියං යදිදං කල්‍යාණමිත්තකා”, “ආනන්දය, මේ ශාසනයෙහි සියලු සම්පත් සැලැසෙන්නේ කල්‍යාණ මිත්‍රයා නිසා” යයි දේශනා කර වදාරමින්, මිනිසත්ඛව ලැබුවකුට හිමිවන්නාවූ උතුම් සම්පත්තියක් ලෙස කල්‍යාණ මිත්‍ර සම්පත්තියෙහි ඇති වැදගත්කම පෙන්වා දුන්නේක.

කල්‍යාණ මිත්‍ර සම්පත්තිය යනු කෙළෙස් නසන්නට උපකාර වන, කෙළෙස් ප්‍රභානසට මාර්ගය කියාදෙන ආර්ය උත්තමයාගේ ආශ්‍රය යන්නයි. ලෝකයෙන් එතෙරවීමට, කෙළෙස් බර පහා තබන්නට, සංසාර බැමි ගලවා දමන්නට නිවැරදි මඟ කියාදෙන්නාවූ පුද්ගලයාම කල්‍යාණ මිත්‍රයා වෙයි.

එවන් උත්තමවූ කල්‍යාණ මිත්‍රයන් සියළුදෙනාගේම නැණ පහන් දැල්වී, ප්‍රඥා වක්ඛුෂයෙන් ලොවෙහි සත්‍යය දැක, රාග, ද්වේෂ, මෝහාදී කෙළෙස් ගිනි නිවාගනිමින් උත්තරීතර නිර්වාණාවබෝධය පිනිස මෙම උතුම් ධර්ම දානයෙන් ජනිතවන්නාවූ කුසලයන් හේතු ප්‍රත්‍ය උපනිශ්ශ්‍රය වේවා ..!

මෙම උතුම් දහම් පුස්තකයෙහි කර්තෘ, අපගේ කල්‍යාණ මිත්‍ර, ගෞරවනීය පුජ්‍යපාද අලච්චේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ ඇතුළු මේතාක් මේ ධර්ම මාර්ගයේ අපට අනුශාසනා කල, ධර්ම ප්‍රත්‍ය සලසා දුන් සියළුම ගිහි-පැවිදි කල්‍යාණ මිත්‍රයන්ටත්, ඔබ අප සියළුදෙනාගේම දෙමාපියන්, දුදරුවන් ඇතුළු පවුල්වල සියළුමදෙනාටත්, මේ කුසලය නිවැරදි දහම් ශ්‍රවණයෙන්, සම්මා දිට්ඨියට පත්වී, නිවැරදි ප්‍රතිපදාවෙන් ලැබූ ගෞතම බුද්ධ ශාසනයේදීම ධර්මයෙහි පිහිට ලැබ, සියළු දුක් නිමා කරමින් උතුම් නිර්වාණ අවබෝධය සාක්ෂාත් කිරීම පිණිසම හේතු වේවා..! ඒතාක් යන මගෙහි ඔබ අප සියළුදෙනාටම කෙළෙස් තවන වීර්යය, සතිය හා සම්පජ්‍යාය වැඩිම පිණිස කායික මානසික නිරෝගිභාවය, සැනසීම උදාවේවා..!

තෙරුවන් සරණයි ..!

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස

“පඤ්ඤාවතො අයං ධම්මො, නායං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්ස”²
මේ ධර්මය ප්‍රඥා ඇත්තනුට ය. දුෂ්ප්‍රාඥයාට නො වේ.

ඉමක් කොතක් නොපෙනෙන සසර ගමනක් උරුම කරගත් ලෝක සත්වයාට, ඒ ගමන අවසන් කර ගැනීමට අවශ්‍ය වන තථාගත ශ්‍රී සද්ධර්මය අප හමුවේ ජීවමානව ඇත. සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ නමකගේ දහමක් ඇසෙන, ප්‍රඥාවන්ත කෙනකුට දුකින් නිදහස්වන මඟ මේ ජීවිතයේදීම උදාකරගත හැකිය. නමුත් ප්‍රඥාව නැතිනම් ඒ දහම තම ජීවිතය තුළින් අත්දැකිය නොහැක. මහා ප්‍රඥාවෙන් සත්‍ය අවබෝධ කරගත් තථාගතයන් වහන්සේ, ලෝකය තුළ විවක්ෂණ හැකියාව ඇති අයට, ප්‍රඥාව උදාකරගෙන දහම දැකීම සඳහා එය විවරණය කරන සේක (“තං තථාගතො අභිසම්බුජ්ජධති අභිසමෙති. අභිසම්බුජ්ජධන්වා අභිසමෙත්වා ආචික්ඛති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවරති විභජති උත්තානීකරොති. පස්සථාති වාහ”³).

විවක්ෂණ හැකියාව නැති, දුෂ්ප්‍රාඥ අය තමාගේ මනසින් හා මසැසින් පමණක් ධර්මය වටහා ගැනීමට උත්සාහ කරන නිසා, විවිධ මතවාද තුළ සිරවී සිටී. එම මතවාද අතහැර දමමින්, තමාගේ කොටු වූ රාමුව අතහැර (“න නෙසු නාදී සයසංවුනෙසු”⁴), විවක්ෂණ හැකියාව පදනම් කරගෙන, පරම සත්‍යය අවබෝධ කරගැනීමට, ප්‍රඥාව උදාකර ගැනීමට මේ දහම් විවරණය උපකාර කරගනිමු.

² අභිගුත්තර නිකාය, අට්ඨක නිපාතය, ගහපති වර්ගය, අනුරුද්ධ සූත්‍රය
³ සංයුත්ත නිකාය, නිදාන වර්ගය, අභිසමය සංයුක්තය, අභාර වර්ගය, පච්චය (පච්චයුජ්ජන්ත) සූත්‍රය
⁴ අභිගුත්තර නිකාය, චතුක්ක නිපාතය, උරුවෙල වර්ගය, කාළකාරාම සූත්‍රය

ලෞකික සම්මා දිට්ඨියෙන් අරඹමු

බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ගම්හිර, දැකීමට දුෂ්කර, පණ්ඩිතයන් පමණක් අත්දකින දහම, අවබෝධ කරගැනීමට උත්සාහ කිරීමට පෙර, ලෝකය තුළ පවතින සත්‍ය ස්වභාවය එනම් ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය ඇතිකරගත යුතුය.

“අධිගතො ඛො මහායං ධම්මො ගම්හිරො දුද්දසො දුරනුබොධො සන්තො පණ්ණො අනක්කාවචරො නිපුණො පණ්ඩිතවෙදනියො. ආලයරාමා ඛො පනායං පජා ආලයරතා ආලයසම්මුදිතා. ආලයරාමාය ඛො පන පජාය ආලයරතාය ආලයසම්මුදිතාය දුද්දසං ඉදං ධානං යදිදං ඉදප්පච්චයතාපට්ච්චසමුප්පාදො. ඉදම්පි ඛො ධානං දුද්දසං යදිදං සබ්බසභ්බාරසමථො සබ්බපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. අහඤ්චෙව ඛො පන ධම්මං දෙසෙය්‍යං, පරෙ ච මෙ න ආජානෙය්‍යුං; සො මමස්ස කිලමථො, සා මමස්ස විහෙසාති”⁵

“මා විසින් අවබෝධ කරගත් මේ ධර්මය ගැඹුරු වෙයි, දුකසේ දැක්ක යුතු වෙයි, දුකසේ අවබෝධ කටයුතු වෙයි. ශාන්ත වෙයි, ප්‍රණීත වෙයි, තර්ක ඥානයෙන් බැසගත නොහැකි වෙයි. සියුම් වෙයි, පණ්ඩිතයන් විසින්ම දතයුතු වෙයි. ඇලීමට කැමති, ඇලීමෙහි සතුටුවන, ඇලීමෙහි වාසය කරනුයුත් විසින්, මේ හේතුවෙන් මේ ඵලය වන්නේයයි දක්වන පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය දුකසේ දැක්ක යුතුවෙයි.”

එලෙස ලෞකික සම්මා දිට්ඨියෙන් යුක්ත, විවක්ෂණ හැකියාවෙන් යුතු නැණවතුන්ට පමණි තම ජීවිතයේ සත්‍ය අත්දැකීමට හැකියාව ලැබෙනුයේ. මෙලොව, පරලොව ගැන විශ්වාසය ඇති පින, පව පිළිගැනීමක් ඇති, සසර ස්වභාවය ගැන වැටහීමක් ඇති සත්‍ය දැකීමෙන් සසරින් එතෙර විය හැකි බවත්, ඒ සඳහා දහමක්

⁵ දීඝනිකාය, මහාවග්ගපාළි, මහාපදාන සුත්‍රය

ඇති බවත්, එයින් නිදහස් වූ උත්තමයන් සිටින බවත්, ලෙස තමා තුළ හැඟීමක් ඇති පුද්ගලයා ලෞකික සම්මා දිවියෙන් යුක්ත වෙයි. මෙවැනි හැඟීමෙන් යුක්ත, පුද්ගලයන් දෙදෙනෙකු ඇත.

එයින් එක් අයෙකුට දහම දැකීමට අවශ්‍ය මූලිකම කරුණ වන විවක්ෂණ (නුවණින් විමසීමේ) හැකියාව ඇත. අනෙක් පුද්ගලයාට එම හැකියාව නැත. ඒ නිසාම ඒ පුද්ගලයාට විවක්ෂණ හැකියාව ඇති කරගන්නාතාක් ධර්ම අවබෝධය කරා යා නොහැක. ඔහු තුළ හටගන්නේ විවිධ දෘෂ්ටි, මතවාද, තර්ක, පමණකි. එම පුද්ගලයා තමන්ට මෙන්ම තමා අනුගමනය කරන පිරිසටද අහිත පිණිස පිළිපත් අයෙකු වේ.

ධර්මාවබෝධය කරා නොයන ලක්ෂණ

“බහුස්සුනො හොති සුතධරො සුතසන්නිවයො, යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණා මජ්ඣකෙල්‍යාණා පරියොසානකල්‍යාණා සාත්ථං සබ්බඤ්ඡනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභිච්ඡන්ති, තථාරූපාස්ස ධම්මා බහුස්සුනා හොත්ති ධනා චචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා අප්පට්ඨිද්ධා; මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති විපරීතදස්සනො, සො බහුඡනං සද්ධම්මා චුට්ඨාපෙන්වා අසද්ධම්මෙ පතිට්ඨාපෙති. ටෙරො භික්ඛු රත්තඤ්ඤ චිරපබ්බජනො ඉතිපිස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්ති, ඤානො ටෙරො භික්ඛු යසස්සී සගහට්ඨපබ්බජ්ජනානං බහුඡනපරිචාරො ඉතිපිස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්ති, ලාභී ටෙරො භික්ඛු විචරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං ඉතිපිස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්ති, බහුස්සුනො ටෙරො භික්ඛු සුතධරො සුතසන්නිවයො ඉතිපිස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්ති. ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො ටෙරො

හික්කු බහුජනඅභිතාය පටිපනනො හොති බහුජනඅසුබාය බහුනො ජනස්ස අනන්ථාය අභිතාය දුක්ඛාය දෙවමනුස්සානං”⁶

“ධර්මය බොහෝ සෙයින් අසන ලද, දරාගන්නා ලද, සිතේ රැස් කරගත් ධර්මය මූල, මැද, අග කළ්‍යාණවූ, අර්ථ සහිතවූ, පැහැදිලි වචනයෙන් යුතු, හැම ලෙසින්ම පිරිපුන් පිරිසිදු නිවන් මඟ පවසන ලද ධර්මයක් ඇත්ද, එබඳු වූ ධර්මය ඔහු බොහෝ සෙයින් අසා, ධාරණය කර වචනයෙන් පුරුදුකර මනසින්ද විමසන ලද්දාහුය. එහෙත් දෘෂ්ටිය වැරදියට ගත්තා වේ.

මිත්‍යා දෘෂ්ටිකවූ විපරිත දැක්මෙන් යුතු ඒ ස්ථවිර හික්ෂුව බොහෝ ජනයා ධර්ම මාර්ගයෙන් බැහැර කොට අධර්මයෙහි පිහිටුවයි. බොහෝ කල් ගෙවා ස්ථවිර බවට පත්වූ ඒ හික්ෂුව ප්‍රසිද්ධිය, ගිහි-පැවිදි බොහෝ පිරිවර ඇත්තේය, සිවුපසය බොහෝ සෙයින් ලැබීම් ඇත්තේය, බහුග්‍රාහ හෝ ධර්මය දරාගෙන යි කියමින් ඔහුගේ අදහසට අනුගත කරගනී.

මහණෙනි, මේ කරුණු වලින් සමන්විත හික්ෂුව බොහෝ ජනයාට දෙව්-මිනිසුන්ට අහිත පිණිස, අනර්ථය පිණිස, දුක් පිණිස පිලිපන්නේ වෙයි.”

ධර්මාවබෝධය කරා යාමේ ලක්ෂණ

“බහුස්සුනො හොති සුතධරො සුතසන්නිවයො, යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණා මජ්ඣකෙල්‍යාණා පරියොසානකල්‍යාණා සාත්ථං සබ්බඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභිවදන්ති, තථාරූපාස්ස ධම්මා බහුස්සුතා හොන්ති ධනා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පච්චිද්ධා; සම්මාදිට්ඨිකො හොති අවිපරීතදස්සනො, සො බහුජනං අසද්ධම්මා චුට්ඨාපෙත්වා සද්ධම්මෙ පනිට්ඨාපෙති. ටෙරො හික්කු රත්තඤ්ඤු චිරපබ්බජනො

⁶ අභිගුත්තරනිකාය, පඤ්චකනිපාතපාළි, ටෙර වර්ගය, ටෙර සූත්‍රය

ඉතිපිස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපච්ඡන්ති, ඤාතො ථෙරො භික්ඛු යසස්සී සගහට්ඨපබ්බජ්ඣානං බහුජනපරිවාරො ඉතිපිස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපච්ඡන්ති, ලාභී ථෙරො භික්ඛු චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානප්පච්චයභෙසච්ඡපරික්ඛාරානං ඉතිපිස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපච්ඡන්ති, බහුස්සුතො ථෙරො භික්ඛු සුතධරො සුතසන්නිවයො ඉතිපිස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපච්ඡන්ති. ඉමෙහි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්චහි ධම්මෙහි සමන්තාගතො ථෙරො භික්ඛු බහුජනභිතාය පටිපන්නො භොති බහුජනසුඛායබහුතො ජනස්ස අත්ථාය භිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානන්ති.”

“ධර්මය බොහෝ සෙයින් අසන ලද, දරාගන්නා ලද, සිතේ රැස් කරගත් ධර්මය මුල, මැද, අග කළ්‍යාණවූ, අර්ථ සහිතවූ, පැහැදිලි වචනයෙන් යුතු, හැම ලෙසින්ම පිරිපුන් පිරිසිදු නිවන් මඟ පවසන ලද ධර්මයක් ඇත්ද, එබඳු වූ ධර්මය ඔහු බොහෝ සෙයින් අසා, ධාරණය කර වචනයෙන් පුරුදුකර මනසින්ද විමසන ලද්දාහුය. නිවැරදිව දෘෂ්ටියට බැසගත්තා වේ.

සමයක් දෘෂ්ටිකවූ නිවැරදි දැක්මෙන් යුතු ඒ ස්ථවිර භික්ෂුව බොහෝ ජනයා අධර්මයෙන් බැහැර කොට ධර්මයෙහි පිහිටුවයි. බොහෝ කල් ගෙවා ස්ථවිර බවට පත්වූ ඒ භික්ෂුව ප්‍රසිද්ධය, ගිහි-පැවිදි බොහෝ පිරිවර ඇත්තේය, සිවුපසය බොහෝ සෙයින් ලැබීම් ඇත්තේය, බහුග්‍රැක හෝ ධර්මය දරාගෙන යි කියමින් ඔහුගේ අදහසට අනුගත වෙති.

මහණෙනි, මේ කරුණු වලින් සමන්විත භික්ෂුව බොහෝ ජනයාට දෙව්-මිනිසුන්ට හිත පිණිස, අර්ථය පිණිස, සැප පිණිස පිලිපන්නේ වෙයි.”

විවක්ෂණ හැකියාව නැති පුද්ගලයා, ධර්මය තුළ දෘෂ්ටිගත වන ආකාරයත්, විවක්ෂණ හැකියාව ඇති පුද්ගලයා ප්‍රඥාව උදාකර ගනිමින් සත්‍ය දකිමින් නිර්වාණය අවබෝධ කරගන්නා ආකාරයත් ඉහත දේශනාවෙන් පැහැදිලි වේ.

අවබෝධ කළ යුතු චතුරාර්ය සත්‍යය

තථාගතයන් වහන්සේගේ දහම තුළ අන්තර්ගත සියළු ධර්මයන් චතුරාර්ය සත්‍ය තුළ අන්තර්ගත වේ.

“සෙය්‍යථාපී, ආච්චසො, යානි කානිචි ජඪිගලානං පාණානං පදජානානි සබ්බානි තානි හත්ථිපදෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති, හත්ථිපදං තෙසං අග්ගමක්ඛායති යදිදං මහන්තත්තෙන; ඵචමෙච ඛො, ආච්චසො, යෙ කෙචි කුසලා ධම්මා සබ්බෙ තෙ චතුසු අරියසච්චෙසු සඪිගහං ගච්ඡන්ති. කතමෙසු චතුසු? දුක්ඛෙ අරියසච්චෙ, දුක්ඛසමුදයෙ අරියසච්චෙ, දුක්ඛනිරෝධෙ අරියසච්චෙ, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චෙ”⁷

“ආයුෂ්මතුනි, පොළොවේ ඇවිද යන පා ඇති සතුන් අතර ඇතෙකුගේ පියවර සටහන් තුලට අනිකුත් සියලුම පා සටහන් දමන්නට පුළුවනි, මන්ද විශාලත්වයෙන් අග්‍රවන්නේ ඇත් පියවර බැවිනි. ඔය විදියටම ආයුෂ්මතුනි, යම්තාක් කුසල් දහම් ඇත්ද ඒ සියළු කුසල් දහම් චතුරාර්ය සත්‍යට ඇතුලත් වන්නේය. කවර සතරක්ද යත්? දුක නම්වූ ආර්ය සත්‍යය, දුක්ඛ සමුදය නම්වූ ආර්ය සත්‍යය, දුක්ඛ නිරෝධය නම්වූ ආර්ය සත්‍යය, දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී පටිපදා නම්වූ ආර්ය සත්‍යය තුළටයි.”

අවබෝධ කරගත යුතු සත්‍ය වන්නේද, ආර්ය සත්‍ය හතරයි. දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මග්ග යන ආර්ය සත්‍ය හතර නිර්වචනය තුළදී ලැබෙන මූලිකම කාරණාව ත්‍රිලක්ෂණයයි. යමෙක් ත්‍රිලක්ෂණය නිවැරදිව වටහාගනියි නම්, ආර්ය සත්‍ය හතරම අවබෝධ කරයි. යමෙක් ත්‍රිලක්ෂණය වටහාගන්නා විට ආර්ය සත්‍ය අවබෝධය කරා යන ආකාරය, විචක්ෂණ හැකියාවෙන් යුතු කෙනා ධර්මය අවබෝධ කරගන්නා ආකාරය සමග පසුව පැහැදිලි කෙරේ. විචක්ෂණ හැකියාව නැති ලෞකික සම්මා දිට්ඨියෙන් යුතු කෙනා

⁷ මජ්ඣිමනිකාය, මූලපණ්ණාසපාළි, ඔපම්මවග්ගො, මහාහත්ථිපදොපම සුත්‍රය

ත්‍රිලක්ෂණය තුළ දෘෂ්ටි ගොඩනගාගන්නා ආකාරය තේරුම් ගනිමු.

ත්‍රිලක්ෂණය

“තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා ති? අනිච්චං, භන්තෙ. යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා ති? දුක්ඛං, භන්තෙ. යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං - එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා ති? නො හෙතං, භන්තෙ”⁸

“රූපය නිත්‍ය නොවේ. අනිත්‍ය යි. යමක් අනිත්‍යද එයයි දුක. යමක් අනිත්‍ය නම් දුක නම්, වෙනස් වෙනවා නම්, එයට “මම” කියා ගැනීම සුදුසු නොවන බවයි මේ තුළින් විග්‍රහ වන්නේ. මේ තුළින් ප්‍රකට වන්නේ.”

අනිත්‍යය

අනිත්‍ය යනුවෙන් කෙනකුට මූලිකව වැටහෙන්නේ, “තිබෙන දෙයක නැතිවීමක්” යන අදහසයි. එනම් ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මනස යන ආයතන හයට ලැබෙන රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පහස, අරමුණු, ප්‍රිය හෝ අප්‍රිය හෝ වේවා, මේවා නැතිවීම “අනිත්‍ය” වශයෙනුයි. මේ පැහැදිලි කරන අනිත්‍ය ස්වභාවය නම් තමාගේ ඇස් දෙකෙන් හෝ මනසින් හෝ, කල්පනා කර තේරුම් ගත හැකියි. නමුත් තථාගතයන් වහන්සේ අනිත්‍ය දැකින්න කියා දේශනා කළේ ප්‍රඥා ඇසෙනි. මසැසින් හෝ මනසින් නොවෙයි.

“සබ්බෙ සභ්බාරා අනිච්චා ති, යදා පඤ්ඤාය පස්සති අථ නිබ්බින්නදති දුක්ඛෙ, එස මග්ගො විසුද්ධියා.”⁹

⁸ සංයුක්තනිකාය, බන්ධවග්ගපාළි, බන්ධසංයුක්තං, උපයවග්ගො, අනත්තලක්ඛණ (පඤ්චවග්ගිය) සුත්‍රය
⁹ බුද්දකනිකාය, ධම්මපදපාළි, මග්ගවග්ගො

“සියළු සංස්කාරයෝ අනිත්‍ය බව මනා ප්‍රඥාවෙන් දකීද, එය දුකෙහි කලකිරීමට සහ විමුක්තියට මඟ වේ.”

සියලු සංස්කාර අනිත්‍ය වශයෙන් “ප්‍රඥා ඇසින් දකීද” යනුවෙන් පැහැදිලි කර තිබෙන්නේ, තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළේ නිවීමට යන මඟ සඳහා “අනිත්‍ය” ප්‍රඥා ඇසින් දකින ලෙසයි. එම ප්‍රඥාව උදාකරගත හැක්කේ විවක්ෂණ හැකියාව ඇති පුද්ගලයාට පමණි. ඒ අනුව ප්‍රඥා ඇස ඇතිකර ගැනීම සඳහා විවක්ෂණය හෙවත් නුවණින් විමසීම අත්‍යවශ්‍ය වේ.

ධර්මය දැකීමට ප්‍රඥාව උදාකර ගැනීම

“සද්දහානො අරහතං, ධම්මං නිබ්බානපත්තියා සුස්සුසා ලහතෙ පඤ්ඤං, අප්පමත්තො විවක්ඛණො”¹⁰

“නිවනට පමුණුවන රහතුන්ගේ ධර්මය අසා අප්‍රමාදීව නුවණින් විමසීමෙන් ප්‍රඥාව ඇතිවේ.”

අනිත්‍ය දැකිය යුත්තේ ප්‍රඥාව තුළින් බව වටහා නොගැනීම නිසාත්, මනසින් එය දැකීමට උත්සාහ කරන නිසාත්, විවක්ෂණය නොකරන නිසාත්, විවිධ දෘෂ්ටි, මතවාද, අර්ථකථනයන් මතුවී ඇත. ඒ ගැන ටිකක් පැහැදිලි කර ගනිමු.

මහසිහි තේරුම් ගැනීම සහ ප්‍රඥාවෙන් තේරුම් ගැනීම

“යා වාචුසො, පඤ්ඤා යඤ්ච විඤ්ඤාණං - ඉමෙසං ධම්මානං සංසට්ඨානං නො විසංසට්ඨානං කිං නානාකරණන්ති? යා වාචුසො, පඤ්ඤා යඤ්ච විඤ්ඤාණං - ඉමෙසං ධම්මානං

¹⁰ බුද්දකතිකාය, සුත්තනිපාතපාළි, උරගවග්ගො, ආළවක සූත්‍රය

සංසට්ඨානං නො විසංසට්ඨානං පඤ්ඤා භාවෙනබ්බා,
විඤ්ඤාණං පරිඤ්ඤෙය්‍යං. ඉදං නෙසං නානාකරණීන්ති.”¹¹

“ඇවැත්නි, යම් ප්‍රඥාවකුත් වේද, යම් විඤ්ඤාණයකුත් වේද, එක්ව පවත්නාවූ වෙන්ව නොපවත්නාවූ මේ ධර්මයන් අතුරෙන් ප්‍රඥාව වැඩිය යුතුය. විඤ්ඤාණය පිරිසිඳ දතයුතුය. මෙය ඔවුන්ගේ වෙනසයි.”

මනසින් ප්‍රපංච කරමින් “අනිත්‍ය” වටහාගෙන ඇතැයි සිතා සිටින, විචක්ෂණ හැකියාව නැති පුද්ගලයන් ඒ පිළිබඳ විවිධ අර්ථකථනයන් ඉදිරිපත් කරයි. විචක්ෂණ හැකියාව නැති ඔවුන් ප්‍රඥාව තුළින් දැකිය යුතු “අනිත්‍ය” මනසින් වැරදි විදියට වටහාගෙන ඇති නිසා, මේ විවිධ අර්ථකථන වලට යොමුවෙමින් ධර්මයද විකෘති කරමින් බොහෝ දෙනාට අහිත පිණිස හැසිරේ. එලෙස විකෘති කිරීම් ඔප්පු කිරීමට මෙවැනි තර්කයන් ඉදිරිපත් කරයි.

“අනිත්‍ය නිසා දුකයි” යන කරුණ වැරදි බව පෙන්වමින් ඊට අලුත් විචරණයක් ඉදිරිපත් කරයි. එලෙස ඒ තර්ක ඉදිරිපත් කරන්නේ ප්‍රඥාවෙන් දැකිය යුතු අනිත්‍යත්, දුකත් කියන කාරණා මනසින් කල්පනාකර තමන් දරාගත් අදහසක් අනුවයි.

දුක්ඛ ලක්ෂණය නිවැරදිව දැකීම

“සබ්බෙ සභ්බාරා දුක්ඛා ති, යදා පඤ්ඤාය පස්සති
අථ නිබ්බන්දති දුක්ඛෙ, එස මග්ගො විසුද්ධියා”¹²

¹¹ මජ්ඣිම නිකාය, මූල පණ්ණාසකය, චූළ යමක වර්ගය, මහාවෙදල්ල සූත්‍රය
¹² බුද්දකනිකාය, ධම්මපදපාළි, මග්ගවග්ගො

“සියළු සංස්කාරයෝ දුක බව මනා ප්‍රඥාවෙන් දකීද, එය දුකෙහි කලකිරීමට සහ විමුක්තියට මඟ වේ.”

දුක කියන කාරණාවන් අපි ටිකක් වටහා ගනිමු. අපට දුක කියන විට හැඟෙන්නේ තමන් අකැමැති හා පීඩාකාරී ස්වභාවයක්. එය වැටහෙන්නේ සාමාන්‍ය මනසටයි. අනිෂ්ට රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පහස, සිතුවිලි ඇතිවීම “දුක” බවයි මනසින් කල්පනාකරන විට වැටහෙන්නේ. නමුත් විවක්ෂණ හැකියාවෙන් ප්‍රඥාව උදාකරගත් විට, එසේ වැඩුන ප්‍රඥාවෙන් “සංඛාර දුක” වටහාගත යුතු බවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දී ඇත්තේ. “අනිත්‍ය, දුක්ඛ” දෙකම ප්‍රඥාව තුළින් දැකිය යුත්තකි. එලෙස විවක්ෂණය තුළින් ප්‍රඥාව උදාකර නොගෙන තමන් දන්නා රාමුවට සිරවී, මානසිකව වටහා ගන්නා කරුණක් නොවන බව ඉහත දේශනා තුළින් වැටහී යනු ඇත.

විතර්ක කරමින්, මනසින් දැකීමට උත්සාහ කිරීම නිසා මෙවැනි තර්ක ඇතිකර ගනිති. “අසනීපයක් ඇති වූ විට, එය නැතිවී යාම සුවපත්වීමයි”. එවිට දුකක් නොව සැපක් ඇතිවේ. අනිත්‍ය නිසා දුකයි කියන කාරණාව, මේ ක්‍රමයට වැරදි බව තර්ක කරති. මෙලෙස තර්ක ඉදිරිපත් වන්නේම විවක්ෂණය නැති දුෂ්ප්‍රාඥ කෙනා අනිත්‍ය ස්වභාවයත්, දුක්ඛ ස්වභාවයත් වටහා නොගත් නිසාය. මෙසේ තර්ක ඉදිරිපත් කර, එය නිවැරදි කිරීමට තව තවත් අදහස් ඉදිරිපත් කරති.

අනිත්‍ය - භාෂාව සහ අර්ථ විකෘතිය

විවක්ෂණ හැකියාව නැති, දුෂ්ප්‍රාඥ කෙනා ප්‍රඥාවෙන් දැකිය යුතු අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම ලක්ෂණයන් තමන්ගේ අනුවණකම නිසා මනසින් පමණක් වටහා ගෙන, එය වැරදි බව තවත් විකෘති අර්ථයකින් සාධාරණීකරණය කරගනියි. එම අර්ථ විචරණය තුළ

“භාෂාවක්”, “අර්ථයක්” යන දෙකම පටලවා ගෙන ඇත. මූලිකව භාෂාව පටලවා ගත් අයුරු තේරුම් ගනිමු.

සිංහල භාෂාවේ “අනිත්‍ය” යනු පාලියෙහි “අනිච්ච” යන්නයි. එම වචනය මේ අයුරින් වැරදි ලෙස විග්‍රහ කරයි.

$$“න” + “ඉච්ච” = “අනිච්ච”$$

මෙම විග්‍රහයේදී අනිත්‍ය යන්න “කැමති විදියට නොලැබීම” යනුවෙන් අර්ථ දක්වයි. කැමති විදියට නොලැබෙන නිසා දුක බව විග්‍රහ කරයි.

පාලි භාෂාවෙහි ඉච්ච යනු “කැමැත්ත” යන අර්ථය නොවේ. නිවැරදි වන්නේ ඉච්ඡ යන්නයි.

“අනිච්ච” තුළ “ච” අල්පප්‍රාණ වේ. එමනිසා භාෂාව අනුව ඉහත විග්‍රහය වැරදිය. පාලි භාෂාව පිළිබඳ නිවැරදි වැටහීමක් නැති නිසා මේ ආකාරයට විකෘති කර ඇත.

මේ තුළින් අර්ථය විකෘති වන ආකාරයත් කල්පනා කර බලමු. පාලි භාෂාව වැරදි ලෙස විග්‍රහ කළ ආකාරය නිවැරදියැයි උපකල්පනය කරමින්, අර්ථ විග්‍රහ කළ දේ වටහා ගැනීමට උත්සාහ කළ විට සිදුවන දෙය විමසා බලමු.

සක්කාය දිට්ඨියේ හිඳිමින්, එය හැතිබවට ගන්නා වැරදි දෘෂ්ටිය

“කැමති විදියට නොලැබෙනවා” කියන “අනිත්‍ය” විග්‍රහය තුළ දී, “කැමති විදියට නොලැබෙන” කෙනෙක් ඇති බව ගම්‍ය වේ. එනම් “මම” සිටින බවත්, “මට කැමති විදියට” නොලැබෙන බවත්, ගම්‍ය වේ. එසේ නම්, සක්කාය දෘෂ්ටිය දුරුනොවී ම (සක්කාය දෘෂ්ටිය තුළ සිටිමින් ම), එහි දුරුවීමක් බව විශ්වාස

කරයි. සක්කාය දෘෂ්ටිය යනු පංචඋපාදානස්කන්ධය “මම” කියා වැරදියට ගැනීමයි.

“කථං පනායෙහ, සක්කායදිට්ඨි හොති ති? ඉධාවුසො විසාධ, අස්සුතවා පුට්ඨඡ්ඡනො, අරියානං අදස්සාවී අරියධම්මස්ස අකොච්චො අරියධම්මෙ අවිනීනො, සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොච්චො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීනො, රූපං අත්තනො සමනුපස්සති, රූපවත්තං වා අත්තානං, අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං.”¹³

“ඇවැත් විසාධයෙනි, මේ ලෝකයෙහි බුද්ධාදී ආර්යයන් නොදැක්කාවූ, ආර්ය ධර්මයෙහි අදක්ෂවූ, ආර්ය ධර්මයෙහි නොහික්මුණාවූ, බුද්ධාදී සත්පුරුෂයන් නුදුටුවාවූ, සත්පුරුෂ ධර්මයෙහි, අදක්ෂවූ සත්පුරුෂ ධර්මයෙහි නොහික්මුණාවූ නුගත් පෘථග්ජනතෙම රූපය තමා වශයෙන් හෝ දකියි. තමා රූප සහිත යයි කියා හෝ දකියි. තමා කෙරෙහි රූපය ඇතැයි හෝ දකියි. රූපය තමා කෙරෙහි පිහිටියේයයි හෝ දකියි.”

“කැමති සේ නොලැබෙන්නේ ” කාටද?

“කැමති විදියට නොලැබීම” පුද්ගලයකුට ලැබෙන දුකක් බව සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කර ඇත.

“කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං? ජාතිධම්මානං, භික්ඛවෙ, සත්තානං ඵලං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති: අහො වත මයං න ජාති ධම්මා අස්සාම, න ච වත නො ජාති ආගච්ඡෙය්‍යා ති. න ඛො පනෙතං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං.”¹⁴

¹³ මජ්ඣිමනිකාය, මූලපණ්ණාසපාළි, චූළයමකවග්ගො, චූළවෙදල්ල සූත්‍රය

¹⁴ දීඝනිකාය, මහාවග්ගපාළි, මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍රය

මහණෙනි, “කැමතිවූ යමක් නොලබාද එයද දුක් වන්නේය” යනු කවරේද? මහණෙනි, ඉපදීම ස්වභාව කොට ඇති සත්වයන්ට මෙබඳු කැමත්තක් ඇතිවේ. “අනේ අපි උපදින ස්වභාව නැත්තෝ වෙමු නම්, ඒකාන්තයෙන් හටගැන්ම අප වෙත නොඑන්නේ නම් ඉතා හොඳය” යනුවෙනි. මේ කාරණය කැමැත්තෙන් පැමිණිය හැක්කක් නොවේ. මෙයද කැමති යමක් නොලැබීමේ දුකකි.

මෙතැනදී මූලිකවම පැහැදිලි කර ඇත්තේ “සක්කාය දෘෂ්ටියෙන් යුතු පුද්ගලයාට” ලැබෙන දුක වටහා ගන්නා ආකාරයයි. මෙය පිරිසිඳු සොයන විට, අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම ත්‍රිලක්ෂණය හොඳින් වැටහේ. (ඒ පිළිබඳව පසුව විග්‍රහ කර ගනිමු. එවිට එය හොඳින් වටහා ගැනීමට හැකිවනු ඇත.) එසේම මට කැමති විදියට නොලැබෙන නිසා දුකයි නම්, ඒ “දුක” යනු පුද්ගලභාවයෙන් යුක්තව තේරුම්ගන්නා අනිත්‍ය ස්වභාවයයි. එතැනත් “මම” නමැති පුද්ගලභාවය ඇත. තථාගතයන් වහන්සේගේ විචරණයට අනුව “දුක” පුද්ගලභාවයෙන් තොරව දැකිය යුත්තක් වුවද, මෙම විග්‍රහයට අනුව එම තථාගතයන් වහන්සේගේ විචරණය ප්‍රතික්ෂේප වේ. එසේම “අනිත්‍ය” යන්නත් පුද්ගලභාවයෙන් තොරව ප්‍රඥාවෙන් දැකිය යුතු කාරණාවක් බවත් ප්‍රතික්ෂේප වේ.

පුද්ගල දුක සහ සංස්කරණ දුක

“නිස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, දුක්ඛතා. කතමා නිස්සො? දුක්ඛදුක්ඛතා, සච්ඛාරදුක්ඛතා, විපරිණාමදුක්ඛතා”¹⁵

15 සංයුත්තනිකාය, මහාවග්ගපාළි, මග්ගසංයුත්තං, එසනාවග්ගො, දුක්ඛතා සූත්‍රය

“දුක්ඛ ස්වභාවයෝ තුනෙකි. කචර නම් තුනෙකද යත්? දුක්ඛ දුක්ඛ ස්වභාවය, සංඛාර දුක්ඛ ස්වභාවය, විපරිනාම දුක්ඛ ස්වභාවය කියායි.”

දුක්ඛ දුක්ඛ යනු අකැමැති දේ ලැබීමේදී ඇතිවන දුක් ස්වභාවයයි විපරිනාම දුක්ඛ යනු කැමති දේ වෙනස්වීමේදී ඇතිවන දුක් ස්වභාවයයි

සංඛාර දුක්ඛ යනු පංච උපාදානස්කන්ධයේ සකස්වීමයි.

දුක්ඛ දුක්ඛය සහ විපරිනාම දුක්ඛය මනසින් කල්පනා කර වටහා ගැනීමට පුළුවන. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ “සංඛාර දුක්ඛ” දැකිය හැක්කේ ප්‍රඥාව තුළින් පමණි.

අනිත්‍ය යනු විපරිණාමය නොවේ

මූලිකව මනසින් වටහාගත් අනිත්‍ය යනු විපරිණාමයයි. ඒ කාරණාව තුළදී දුක්ඛ වන්නේ ඉෂ්ට හෝ කැමතිදේ විපරිණාමයට පත්වීමෙන් පමණි. අනිෂ්ට දෙයෙහි පැවැත්මයි දුක්ඛ දුක්ඛය. අනිෂ්ට දෙයෙහි විපරිණාමය දුක්ඛ නොවේ. එහි විපරිණාමය සැපයකි.

සැපෙහි දුක්ඛ - දුකෙහි සැප

“සුඛා ඛො, ආචුසො විසාඛ, වෙදනා ධීනිසුඛා විපරිණාමදුක්ඛා, දුක්ඛා වෙදනා ධීනිදුක්ඛා විපරිණාමසුඛා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා ඤාණසුඛා අඤ්ඤාණදුක්ඛානි”¹⁶

¹⁶ මජ්ඣිමනිකාය, මූලපණ්ණාසපාළි, චූළයමකවග්ගො, චූළවෙදල්ල සූත්‍රය

“ඇවැත් විසාධයෙනි, සැප වේදනාවගේ පැවැත්ම සැපය, නැතිවීම දුකය. දුක් වේදනාව පැවැත්ම දුකය. නැතිවීම සැපය. දුක්-සැප රහිතවූ වේදනාවෙහි නුවණ සැපය. අනුවණකම දුකය.”

මේ දුක්ධ දෙක තුළම නිත්‍ය සහ ආත්ම හැඟීම ගැබ්වී ඇත. එසේම ඒ තුළ සංඛාර දුක්ඛයද ඇත. (එය පසුව පැහැදිලි කරගනිමු.)

ධර්ම ප්‍රතිරූපක සහ ධර්මය අතුරුදහන්වීම

මේ ආකාරයට අර්ථය පටලවා ගැනීමෙන්, තමන්ගේ දෘෂ්ටියට ගැලපෙන විචරණයක් ඉදිරිපත් කිරීම නිසා ගාමිභිර ධර්මය විකෘති වී අතුරුදහන් වී යයි.

“සෙය්‍යථාපි, කස්සප, න තාව ජාතරූපස්ස අන්තරධානං හොති යාව න ජාතරූපස්පතිරූපකං ලොකෙ උප්පජ්ජති. යනො ච ඛො, කස්සප, ජාතරූපස්පතිරූපකං ලොකෙ උප්පජ්ජති, අථ ජාතරූපස්ස අන්තරධානං හොති. එවමෙව ඛො, කස්සප, න තාව සද්ධම්මස්ස අන්තරධානං හොති, යාව න සද්ධම්මස්පතිරූපකං ලොකෙ උප්පජ්ජති. යනො ච ඛො, කස්සප, සද්ධම්මස්පතිරූපකං ලොකෙ උප්පජ්ජති, අථ සද්ධම්මස්ස අන්තරධානං හොති.”¹⁷

“ලොව යම් තාක් රන් බඳු දෙයක් නොහටගණි නම් ඒ තාක් රන් අතුරුදන්වීමක් නොවේ. ලොව යම් කලෙක රන්බඳු දෙයක් හටගණි නම් එකල්හි රන් පිළිබඳ අතුරුදන් වීම වේ. එසෙයින් ම ලොව යම් තාක් ධර්මය වැනි ප්‍රතිරූපකයක් නූඋපදී ද, ඒ තාක් ධර්මයේ අතුරුදන්වීම නො වේ. යම් කලෙක ලොව ධර්මය වැනි ප්‍රතිරූපකයක් උපදී ද, එකල්හි ධර්මයේ අතුරුදන්වීම වේ.”

¹⁷ සංයුත්තනිකාය, නිදානවග්ගපාලි, කස්සප සංයුත්ත, කස්සප වග්ග, සද්ධම්මස්පතිරූපක සූත්‍රය
24

එබඳු විකෘති අදහස් ඉදිරිපත් කිරීම අකුසල් රැස්කිරීමට සහ ධර්මය අතුරුදන් කිරීමට හේතු වේ.¹⁸

විවක්ෂණ හැකියාව නොමැති අයෙකුට කිසි දිනෙක නිවැරදි දහම වටහාගැනීමට නොහැක. ඔහු ධර්මය මෙන් මතු වූ කාරණාවකට (ප්‍රතිරූපකයකට) යොමුවී තමාට ලැබුණු උතුම් අවස්ථාව මගහැර ගනියි.

මෙතෙක් ඉදිරිපත් කළේ අනිත්‍ය සහ දුක්ඛ පිළිබඳ වැරදි අර්ථකථනයකි. එසේම අනාත්මය පිළිබඳ වැරදි අර්ථකථන විමසා බලමු.

අනාත්මය

තථාගතයන් වහන්සේ අනාත්මය විවරණය කරන සෑමවිටම ඉදිරිපත් කරන්නේ “සබ්බෙ ධම්මා අනන්තා” වශයෙනි. “සබ්බෙ සංඛාරා අනන්තා” යෙදීම වැරදි බව පසු විවරණය තුළදී වටහා ගනිමු. මෙම කරුණ වටහා ගැනීමට අපහසු නිසා, මනසින් කල්පනා කර එයට විවිධ දෘෂ්ටි ඉදිරිපත් කරයි. අනාත්ම ලක්ෂණය විවක්ෂණයෙන් හටගත් ප්‍රඥාව තුළින් දැකිය යුත්තක් මිස මනසින් කල්පනා කර තර්කයකින් තහවුරු කරගන්නා දෙයක් නොවේ.

“සබ්බෙ ධම්මා අනන්තා නි, යදා පඤ්ඤාය පස්සති අථ නිබ්බන්දනි දුක්ඛෙ, එස මග්ගො විසුද්ධියා”¹⁹

“සියළු ධර්මයන් අනාත්ම බව මනා ප්‍රඥාවෙන් දකීද, එය දුකෙහි කලකිරීමට සහ විමුක්තියට මඟ වේ.”

¹⁸ අභිගුත්තර නිකාය, එකක නිපාතය, 1.10.34-42

¹⁹ බුද්දකනිකාය, ධම්මපදපාළි, මග්ගවග්ගො

නුවණ මදකම නිසා මනසින් කල්පනා කරමින් “සංස්කාරත්, නිවනත් දෙකම එකතුව ධම්මා වේ” යනුවෙන් අර්ථයක් ඉදිරිපත් කරයි. “සංඛාරත්, නිවනත් යන දෙකම අනාත්ම වේ” යන තර්කය ඉදිරිපත් කරයි. මේ දෙකම එකතුවීම ධම්මා වශයෙන් පැහැදිලි කරයි. නමුත් ඉහත ඉදිරිපත් කළ ගාථාවෙහි අර්ථය වන්නේ, ධර්මයන් අනාත්ම ලෙස ප්‍රඥාවෙන් දැකීම “නිවනට මඟ” (“එස මග්ගො චිසුද්ධියා”) මිස නිවන නොවන බවයි. “සබ්බේ ධම්මා අනත්තා” යනුවෙන් ඇතිවන අවබෝධය නිවනට මඟයි. එනම් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි. එයද සංඛතයි. මෙලෙස ප්‍රඥාවෙන් දැකිය යුතු දේ මනසින් කල්පනා කර අර්ථ ඉදිරිපත් කිරීම තුළින් විවක්ෂණයට අවශ්‍ය කාරණා යටපත් වී, තමන්ට දහම දැකීමේ අවස්ථාව ගිලිහී යයි.

අනාත්මය යනු “මම” ලෙස ගැනීම වැරදි බව ප්‍රත්‍යක්ෂ වීම මිස (අනත්ත ලක්ඛණ සූත්‍රයට අනුව) මගේ නොවෙයි කියා හෝ මම නොවේ කියා හෝ සිතීම නොවේ. එලෙස සිතන්නේ මනසිනි. මෙය දැකිය යුත්තේ විවක්ෂණයෙන් හටගත් ප්‍රඥාව තුළිනි. වැඩුණු ප්‍රඥාව තුළින් “මම” කියා ගැනීම වැරදි බව දුටු විට මගේ හෝ මට අයිති හෝ මට කැමති විදියට නොලැබෙන (නඉච්ච) යන අනිත්‍ය සඳහා දෙන වැරදි නිරුක්තියද ඉක්මවා යයි.

“මමත්තං සො අසංචින්දං, නන්ථි මෙ ති න සොචති”²⁰

“ ‘මම’ යැයි ගැනීමක් නොලැබෙන විට, මගේ දේ නැති වූ බවට සෝක කිරීමක් නොයෙදෙයි.”

“මම” කියා ගත්විටයි, මගේ හෝ මගේ වසඟයේ පැවැත්විය හැකිය යන්න කතා කළ හැකි වන්නේ. නමුත් ප්‍රඥාව තුළින්,

²⁰ බුද්දකනිකාය, රෙගාථාපාළි, විසතිනිපාතො, අධිමුක්ත පෙර ගාථා

“මම” කියා ගැනීම වැරදි බව (අනාත්මය) දුටු විට “මගේ” කියා ගැනීමක් නොයෙදේ.

“රූපං, භික්ඛවෙ, අනන්තා. රූපඤ්ච භිදං, භික්ඛවෙ, අන්තා අභවිස්ස, නයිදං රූපං ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය, ලබ්භෙථ ච රූපෙ ඵලං මෙ රූපං භොතු, ඵලං මෙ රූපං මා අභොසී ති. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, රූපං අනන්තා, තස්මා රූපං ආබාධාය සංවත්තති. න ච ලබ්භති රූපෙ ‘ඵලං මෙ රූපං භොතු, ඵලං මෙ රූපං මා අභොසී’ ති”²¹

“රූපය ආත්ම වූයේ නම්, එය “මෙසේ වේවා, මෙසේ නොවේවා” කියලා යෙදුවාට කමක් නැත. නමුත් සැබවින්ම රූපය අනාත්මවේ. අනාත්ම නිසා මගේ වසඟයේ පැවැත්විය නොහැක. නමුත් අනාත්ම යනු “මම” යන්න නොලැබීමයි. එසේ නොලැබෙන නිසා වසඟයේ පැවැත්වීම ව්‍යාවහාර නොවේ.”

අනන්ත ලක්ඛණ දේශනාවේ මූලින්ම ඉදිරිපත් කරන්නේ අනාත්මය පිළිබඳවය. තථාගත දේශනාවේ සාමාන්‍යයෙන් ත්‍රිලක්ෂණය විස්තර කරන විට මූලින් අනාත්මය විස්තර නොකරන අතර, අනිත්‍ය, දුක්ඛ විස්තර කර ඉන් අනතුරුව අනාත්මය විස්තර කරයි. එසේ නොවුණහොත් අනිත්‍ය සහ දුක්ඛ පිළිබඳව නිවැරදි වැටහීමක් නැතිව අනාත්මය වටහාගැනීමට යාමේදී වැරදි දෘෂ්ටිගතවීමකට අවස්ථාව ඇති වෙයි. නමුත් මෙම සූත්‍රයේදී අනාත්මය මූලින් විස්තර කරන්නේ, එය දේශනා කරන ලද්දේ දහම් ඇස ඇතිවූන (සෝවාන් ඵලයට පත්වූ) පස්වග මහණුන්ට නිසාය. ඉන්පසුව ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳව අර්ථවිග්‍රහයක් කර ප්‍රඥාවෙන් ත්‍රිලක්ෂණය දකින ආකාරය විස්තර කර ඇත.

²¹ සංයුත්තනිකාය, බන්ධවග්ගපාළි, බන්ධසංයුත්තං, උපයවග්ගො, අනන්තලක්ඛණ (පඤ්චවග්ගිය) සූත්‍රය

ත්‍රිලක්ෂණය ප්‍රඥාවෙන් දැක වතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධයට

ලෞකික සම්මා දිට්ඨියෙන් යුක්ත, විවක්ෂණ හැකියාව ඇති, නුවණැත්තන් විසින් ප්‍රඥාව තුළින් නිවැරදිව මේ දහම දැක සත්‍ය කරා යොමුවන ආකාරය දැන් විස්තර කර ගනිමු.

තථාගතයන් වහන්සේගේ දහම් විවරණයට අනුව ප්‍රථමයෙන් කළ යුතු වන්නේ සත්‍ය අවබෝධය කරා යාමයි. එහිදී පළමුව වතුරාර්ය සත්‍ය, සත්‍ය වශයෙන් අවබෝධ කරගත යුතුවේ. වතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධයේදී අපට ප්‍රථමයෙන් වටහාගතයුතු වන්නේ “දුක” නැමැති කාරණාවයි. සසර ගමන් කරන පුද්ගලයාට මූලිකම අත්විඳීමට ලැබෙන්නා වූ දුක වන්නේ තමන් කැමති දේවල් තමන්ගෙන් ඇත්වීමේදී ඇතිවන දුකත්, තමන් ඇකැමති දේවල් තමන්ට ලැබීමේදී ඇතිවන දුකත් යන දුක්ඛයන්ය. මෙන්න මේ අනිෂ්ට, අකමැති දේවල් ලැබීමත්, ඉෂ්ට, කැමති දේ නොලැබීමත්, කැමති දෙයින් වෙන්වීමත් යන දුක් පුද්ගලයාට ලෝකය මට්ටමින් එපාවීම හා කළකිරීම ඇතිකිරීමට හේතුවේ. නුවණින් යුක්ත විවක්ෂණ හැකියාවෙන් යුතු පුද්ගලයා මෙන්න මේ එපාවීම, කළකිරීම යන කාරණාවන් මුල්කරගෙන මූලිකවම දහම ඇසීමට යොමුවේ. එවිට දුක්ඛ ආර්ය සත්‍යයේ “දුක” හැටියට ප්‍රකටවන්නේ දුක්ඛ දුක්ඛයත් සහ විපරිණාම දුක්ඛයන්ය. ජාති දුක, ජරා දුක, ව්‍යාධි දුක, මරණ දුක, සෝක වැලපීම්, දුක් දොම්නස්, තමන් කැමති දේ නොලැබීමේ දුක යන සියල්ලක්ම දුක් වූ දුක හෙවත් දුක්ඛ දුක්ඛය තුළ අන්තර්ගත වන අතර අවසානයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ සියල්ල හකුළුවා උපදානස්කන්ධ පහම දුකක් ලෙස දේශනා කළ සේක.

එබැවින් යම් පුද්ගලයෙක්, තමන්ට දැනුණා වූ එපා වූණ ගතිය, අනිෂ්ට ගතිය නිසා ධර්මය අසන්නට මූලිකම පැමිණි විට එවැනි කෙනා යොමුවන්නේ මේ දුක පිරිසිදු දැකින්නයි. පෘතග්ජනව සිටිමින් දුක පිරිසිදු දැකීමට උත්සාහ කරන පුද්ගලයා මූලිකම

වටහාගන්නේ දුක්වූ දුක සහ විපරිතාම දුක්ඛය යි. ඒ බව ඔහු වටහා ගන්නේ මනසින් කල්පනා කිරීම තුළිනි. ඒ නිසා “යං පිච්ඡං න ලබති නම්පි දුක්ඛං” යනු මනසින් කල්පනා කර වටහාගන්නා දුකකි. තමන් කැමති විදියට ලැබෙන්නේ නැහැ කියන දුක ඔහු මනසින් කල්පනා කිරීම තුළින් වටහා ගන්නවා. අප කලින් පෙන්වූ වැරදි අතිතා පිළිබඳ විග්‍රහය අදාළ වෙන්නේ මෙන්න මෙතැනට යි. එතැන දී පෙන්වන්නේ පුද්ගලයෙක් විදින දුකක් ගැනයි. නමුත් ප්‍රඥාවෙන් දුක පිරිසිඳු සෙවීමේදී “පුද්ගලයෙකුට” ලැබෙන දුක ප්‍රතික්ෂේප වෙලා යනවා. තවදුරටත් දුක පිරිසිඳු සොයන විට, එනම් දුක සැදුනු ආකාරය සොයන විට, දුක්ඛ සමුදය අවබෝධවෙනවා.

දුකටත් හේතුවක් ඇති බව කියන එකටයි දුක්ඛ සමුදය කියලා කියන්නේ. හේතුවෙන් සකස්වීමෙයි “සංඛාර දුක්ඛය” කියන්නේ. එවිට ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ, සෝක, පරිදේව, දුක්ඛ, දෝමනස්ස ආදී සියලුම දුක්ඛයන්ට හේතුවක් තියෙන බව පෙනී යනවා. හේතූන්ගෙන් දුක භටගන්නා හැටි දැකීම තුළින් දුක සංස්කරණය වීම දැකිය හැකි යි. මෙසේ සංස්කරණය දැකීම තුළින් හේතුවල න්‍යාය වැටහෙනවා (හේතුවෙන් උපදින බව). එයටයි “දුක්ඛ සමුදය ආර්ය සත්‍ය” කියලා කියන්නේ. එතකොට දුක්ඛ සමුදය වැටහෙන විට පටිච්ච සමුප්පාදය තුළ පැවැත්මයි වැටහී තියෙන්නේ.

දුක්ඛ සමුදය නිවැරදිව දැකීමු

“කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං? අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායනනං, සලායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං

සෞඛ්‍යපරිදේවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සමීභවන්ති. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. ඉදං චූචිවති, නික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං.”²²

මහණෙනි, දුක්ඛ සමුදය ආර්ය සත්‍ය කවරේද යත්, අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයයෙන් සංස්කාරයෝ වෙති. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයයෙන් විඥානය වෙයි, විඥාන ප්‍රත්‍යයයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූප ප්‍රත්‍යයයෙන් සලායතන වෙයි, සලායතන ප්‍රත්‍යයයෙන් ස්පර්ශ වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණා ප්‍රත්‍යයයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදාන ප්‍රත්‍යයයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාති ප්‍රත්‍යයයෙන් ජරා, මරණ, සෝක, පරිදේව, දුක්, දොම්නස්, උපායාසයෝ වෙත්. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛයන්ගේ හටගැන්ම වේ.

මූල හේතුව අවිද්‍යාවයි

පටිච්චසමුප්පාදය තුල පැවැත්ම වැටහීමේදී මූලික හේතුව ලෙස වැටහිය යුත්තේ අවිද්‍යාවයි. එනම් ආර්ය සත්‍යය, හේතු-ඵල දහම පිළිබඳ අනවබෝධයයි. තවත් ආකාරයකින් විස්තර කරනවානම් “හේතුවකින් සකස්වෙනවා” නම් වූ හේතුව නොදැකීම පදනම් කරගෙනයි දුක සකස්වෙන්නේ යන්න, ප්‍රඥාවෙන් හේතුව දැකීමේදී වැටහිය යුතුයි.

ප්‍රඥාවෙන් ත්‍රිලක්ෂණය දැකීම

ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳව විග්‍රහ කරන ගාථා තුනේම අර්ථ විමසා බලමු.

²² අභිගුත්තරනිකාය, නිකනිපාතපාළි, මහාවග්ගො, තිත්ථායතන සූත්‍රය (3.2.2.1)

“සියළු සංස්කාර අනිත්‍ය වශයෙන් ප්‍රඥා ඇසින් දකියි ද”
මෙතැන දී ප්‍රඥා ඇසින් දැකීමක් ගැන සඳහන් වෙනවා.

ප්‍රඥා ඇස ඇතිවෙන්නේ කොහොමද?
ඉහත සඳහන් කළ ආලවක සූත්‍රයේ ආකාරයට ධර්මය අහලා
විවක්ෂණය කරන විටයි.

විවක්ෂණය කරනවා කියන්නේ මොකක්ද?
ආර්ය සත්‍ය පිරිසිදු භෝග්‍යනවා.

කොයි ආකාරයටද ආර්ය සත්‍ය පිරිසිදු භෝග්‍යන්නේ?
බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ක්‍රමයටයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පිරිසිදු භෝග්‍යන ක්‍රමය දේශනා කරනවා.
හේතුප්‍රත්‍ය වශයෙන්, පටිච්ච සමුප්පන්න වශයෙන් විමසන ක්‍රමය
දේශනා කරනවා.

*“ජානතො අහං, භික්ඛවෙ, පස්සතො ආසවානං ඛයං වදාමි, නො
අජානතො නො අපස්සතො. කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, ජානතො කිඤ්ච
පස්සතො ආසවානං ඛයං වදාමි? යොනිසො ච මනසිකාරං
අයොනිසො ච මනසිකාරං.”*²³

“නුවණින් දන්නහුට දක්නහුට ආසුවයන්ගේ ක්ෂය කිරීම කියමි.
නො දන්නහුට නො දක්නහුට නො කියමි. මහණෙනි, කුමක්
දන්නහුට කුමක් දක්නහුට ආසුව ක්ෂය වේ ද?
යෝනිසෝමනසිකාරයද අයෝනිසෝමනසිකාරයද දන්නහුට
දක්නහුට ආසුව ක්ෂයවේ.”

²³ මජ්ඣිම නිකාය, මූල පණ්ණාසකය, මූලපරියාය වර්ගය, සබ්බාසව සූත්‍රය

“ඉති රූපං ඉති රූපස්ස සමුදයො ඉති රූපස්ස අත්ථභිගමො, ඉති වෙදනා...පෙ.... ඉති සඤ්ඤා... ඉති සඞ්ඛාරා... ඉති විඤ්ඤාණං ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථභිගමොති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො එවං පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති”²⁴

“මේ රූපය, රූපයේ හටගැනීම, රූපයේ නිරෝධය. මේ වේදනා ය.... මේ සංඥාය.... මේ සංස්කාර ය.... මේ විඥානය ය. විඥානයේ හටගැනීම මෙසේ ය. විඥානයේ නිරෝධය මෙසේ යයි දන්නනුට, දක්නනුට ආප්‍රච ක්ෂය වේ.”

“කිමිති නු ඛො සති ජරාමරණං හොති, කිංපච්චයා ජරාමරණන්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස ඛොධිසත්තස්ස යොනිසො මනස්සිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො - ජාතියා ඛො සති ජරාමරණං හොති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති.”²⁵

“කුමක් ඇති කල ජරා මරණ වේද, කුමක් හේතුකොට ගෙන ජරා මරණ දෙක වේදැයි විපස්සි ඛොධිසත්තවයන් වහන්සේ නුවණින් මෙනෙහි කිරීම හේතුකොටගෙන ඉපදීම ඇති කල ජරා මරණ දෙක වෙයි. ඉපදීම නිසා ජරා මරණ දෙක වේ යයි යන මේ ප්‍රඥාවගේ අවබෝධය විය.”

ප්‍රකට දුකෙන් අරඹා නිබ්බිදාවට

පුද්ගලයාට ප්‍රකට වන දුක සොයාගෙන යනකොට දුක සංස්කරණය වෙන හැටි වැටහෙනවා. මෙලෙස ධර්මය අහලා විචක්ෂණය කිරීම තුළින් ගොඩනැගුණු ප්‍රඥාවෙනුයි මේ දුක හැදෙන හැටි දැක්කේ.

²⁴ සංයුත්ත නිකාය, නිදාන වර්ගය, අභිසමය සංයුක්තය, දසබල වර්ගය, උපනිස සූත්‍රය

²⁵ දීඝ නිකාය, මහා වර්ගය, මහාපදාන සූත්‍රය

අන්න ඒ “හැදෙන හැටි දැකීමට” තමයි “අනිත්‍ය දැකීම” කියලා කියන්නේ. ඒ කියන්නේ ලැබිවිච දුකට ස්ථිරත්වයක් නැති බවයි. එසේ ස්ථිර නැත්තේ ඇයි කියා විමසන විට “හේතු නිසා සකස්වෙන බව” අවබෝධවෙනවා.

ඉහත ගාථා තුනේම “දුක” කියලා වචනයක් පැහැදිලි කරනවා. මනා ප්‍රඥාවෙන් සංස්කාර අනිත්‍ය වශයෙන් දකිනකොට, දුකට කලකිරෙනවා. මෙයයි විමුක්තියට මඟ. තමා ගත්ත දුක පිරිසිඳු හොයාගෙන යනකොට, අනිත්‍ය වශයෙන් දැක්කා. ඒ සකස්වීම අනිත්‍ය වශයෙන් මනා ප්‍රඥාවෙන් දැක්ක නිසා සකස්වීමක් (සංඛාර දුක්ඛයක්) ඇති බව වැටහුනා. අන්න ඒ සකස්වෙවිච දුකටයි නිබ්බිදාව හෙවත් සත්‍ය දැකීම නිසා නොපිහිටීමක් සිදුවන්නේ (“යථාභූතඤ්ඤාණදස්සනුපනිසා නිබ්බිදා, නිබ්බිදුපනිසො විරාගො”²⁶).

දුක්ඛ ලක්ෂණය එක්ක ගාථාව විස්තර කරද්දී, ඒ ආකාරයටම “සබ්බේ සංඛාරා දුක්ඛා” කියලා විස්තර කරනවා. මෙසේ මනා ප්‍රඥාවෙන් සංස්කාර දුක් වශයෙන් දකින කොට, ඒත් දුකට කලකිරෙනවා. එයයි විමුක්තියට මාර්ගය.

ඇයි ඒ දුකට කලකිරෙන්නේ? අර සංස්කරණය දැක්කට පස්සේ, ඒ ලැබිවිච එලයත් ස්ථිර නැහැ කියලා දකිනවා. මෙසේ දැකීමත් විමුක්තියට මාර්ගයක් වශයෙනුයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙන්නේ.

²⁶ සංයුත්තනිකාය, නිදානවග්ගපාළි, නිදානසංයුත්තං, දසබලවග්ගො, උපනිස සූත්‍රය

“සංඛාර” නොව “ධම්මා” අනත්තා බව

ඒ වගේම මේ විදියට ප්‍රඥාවෙන් දකින කොට මෙතැන “මම” නැහැ හෝ ඒ ලැබුණ දෙය තුළ “මම නැහැ” කියන කාරණාව නොවෙයි, මේ ක්‍රියාවලිය තුළ “මම” කියා යොදාගැනීම වැරදි බවයි ඉස්මතු වෙන්නේ. “සබ්බේ ධම්මා අනත්තා” කියන කොට ලැබුණ සංස්කාරය අනාත්මයි කියන එක නොවෙයි, මම නැහැ කියන එක නොවෙයි ප්‍රකට වෙන්නේ. මෙන්න මේ ක්‍රියාව තුළ, මේ සංස්කරණය වන වැඩපිළිවෙල දකිනකොටම, ඒ දැකීමත් සමගම එතැනට “මම කියලා යෙදීම වැරදි බව” තේරුම් ගන්නවා. අන්න ඒකට තමයි “සබ්බේ ධම්මා අනත්තාති” කියලා කියන්නේ. මෙන්න මෙය මනා ප්‍රඥාවෙන් දකිනවා නම්, එයත් විමුක්තියට මාර්ගයක්.

මූලිකව ලැබුණු දුකේ දී, තමන් විසින් අනාත්ම ලෙස විග්‍රහ කරගැනීමක් තියෙනවා. එවිට ඒ විග්‍රහයත් වැරදි බව තමයි අනත්ත ලක්ඛණ සූත්‍රයේ දී මූලිකවම පැහැදිලි කරන්නේ. මූලිකව අපට අහුවෙන රූප, වේදනා, සංඥා, සංස්කාර, විඥාන කියලා තමන් පණවා ගන්න කාරණාවත් එක්ක යන තැනදීත්, ඒ දේත් ආත්ම වශයෙන් ගැනීම සුදුසු නැති බව අනත්ත ලක්ඛණ සූත්‍රයේ පැහැදිලි කරලා, ඉන් අනතුරුව, නිවැරදිව වටහාගත් ත්‍රිලක්ෂණය ප්‍රඥා ඇසින් දකින හැටි පැහැදිලි කරනවා. මෙසේ ආත්ම වශයෙන් ගැනීම සුදුසු නැහැ කියලා ප්‍රඥාවෙන් දකිනවා.

අනත්ත ලක්ඛණ සූත්‍රයේදී රූප, වේදනා, සංඥා, සංස්කාර, විඥාන කියන පහම අනත්තා කියලා යෙදෙන්නේ මූලිකවම කෙනෙකුට වැටහෙන තැන දී, වැරදි පැත්ත විග්‍රහ කිරීම පිණිස යි.

බෙදා බලමින් අනාත්මය තේරුම්ගැනීම වැරදි ඇයි?

එතකොට වැරදි පැත්ත විග්‍රහ කිරීමේ දී, එහෙත්ම අර විදියට යෙදීම සුදුසු නැහැ කියලා වෙන් වෙන් වශයෙන් කඩලා බෙදනවා. නමුත් වෙන් වෙන් වශයෙන් කඩලා බෙදන එකත්, නුවණැසින් බැලීමේ දී වැරදි බව බේමක සූත්‍රයේ දී පෙන්වනවා. රූපයද, වේදනාවද, සංඥාවද, සංස්කාරයද, විඥානයද මම කියලා ගන්නේ නැත්තේ? කියලා අසන ප්‍රශ්නයට, එහෙම නොවෙයි, පංච උපාදානස්කන්ධය මම කියලා ගන්නේ නැහැ කියලා, ඒකට උදාහරණයක් ලෙස “මලේ සුවද” කියලා පැහැදිලි කරනවා.

“සෙය්‍යථාපි අච්චසො, උප්පලස්ස වා පදුමස්ස වා පුණ්ඩරීකස්ස වා ගන්ධො යො නු බො එවං වදෙය්‍ය පත්තස්ස ගන්ධො ති වා වණ්ණස්ස ගන්ධො ති වා කිඤ්ජකඛස්ස ගන්ධො ති වා සම්මා නු බො සො වදමානො වදෙය්‍යා ති?

නො හෙතං ආච්චසො

යථා කථමපනාච්චසො, සම්මා බ්‍යාකරමානො බ්‍යාකරෙය්‍යාති?

පුප්ඵස්ස ගන්ධොති බො ආච්චසො, සම්මා බ්‍යාකරමානො බ්‍යාකරෙය්‍යාති?

එවමෙව බොහං ආච්චසො , න රූපං අස්මි ති වදාමි. නපි අඤ්ඤානු රූපා අස්මි ති වදාමි. න වේදනං, න සඤ්ඤං, න සඛ්ඛාරෙන, න විඤ්ඤාණං අස්මි ති වදාමි. නපි අඤ්ඤානු විඤ්ඤාණා අස්මිති වදාමි. නපි අඤ්ඤානු විඤ්ඤාණා අස්මිති වදාමි. අපි ව මෙ ආච්චසො, පඤ්චසුපාදානක්ඛන්ධෙසු, අස්මි ති අධිගතං අයමහමසමිති න ව සමනුපස්සාමි.”²⁷

“ඇවැත්නි, මම රූපය මම වෙමියි නොකියමි. රූපයෙන් බැහැර අනෙකක් මම වෙමියි නොකියමි. වේදනාව... සංඥාව...

²⁷ සංයුත්තනිකාය, බන්ධවග්ගපාලි, බන්ධසංයුත්තං, ථෙරවග්ගො, බෙමක සූත්‍රය

සංස්කාර... විඥානය මම වෙමිසි නොකියමි. විඥානයෙන් බැහැර අනෙකක් මම වෙමිසි නොකියමි. ඇවැත්නි මා විසින් පඤ්චුපාදානස්කන්ධයන් හි මේ මම වෙමිසි කියා නොදකිමි. නමුත් වෙමිසි යන හැඟීම පවති.

ඇවැත්නි යම්සේ මලක ගන්ධයක් වේද, යමෙක් වනාහි පෙත්තෙහි ගන්ධයක් යයි හෝ වර්ණයෙහි ගන්ධයක් යයි හෝ රේණුයෙහි ගන්ධයක් යයි හෝ මෙසේ කියන්නේ නම් එසේ කියන සේ මනා කොට කියන්නේද?

ඇවැත්නි, එසේ නොවේ.

ඇවැත්නි, මැනවින් පවසන්නෙක් ඒ කෙසේ නම් පවසන්නේ ද ? ඇවැත්නි, එසෙයින් ම මම, රූපය මම වෙමිසි නොකියමි. රූපයෙන් පිටත අනෙකක් මම වෙමිසි නොකියමි. වේදනාව... සංඥාව... සංස්කාර... විඥානය මම වෙමිසි නොකියමි ඇවැත්නි නමුත් මා විසින් පඤ්චුපාදානස්කන්ධයෙන්හි මේ මම වෙමිසි කියා නොදකිමි. නමුත් වෙමිසි යන හැඟීම පවති.”

එතකොට මෙසේ වෙන් වෙන් වශයෙන් ගැනීම මූලින්ම එක් එක් අයට වැටහෙන ආකාරය ලෙසටයි බේමක සූත්‍රයේදී පෙන්වා දෙන්නේ. එතකොට ඒ අර්ථ විග්‍රහය, මූලින්ම තමන්ගේ ප්‍රකටවීමත් සමගයි පැහැදිලි වෙන්නේ. ඉන්පසු තමයි අනන්ත ලක්ඛණ සූත්‍රයේ දී ත්‍රිලක්ෂණය ගැන සැබෑම දහම් ස්වභාවය ඉස්මතු වෙන්නේ. මූලිකව තමන්ට වැටහෙන ආකාරය වැරදි බවයි විග්‍රහ කරගෙන යන්නේ. එතකොට මෙන්න මේ විදියට හේතුප්‍රත්‍ය බව දැකීම තුළිනුයි අනාත්ම බව තේරුම්ගත යුත්තේ.

අභිත්‍ය සංඥාවෙන් අනන්ත සංඥාවට

ඒ සම්බන්ධයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ මේසීය සූත්‍රයේ දී පැහැදිලි කරලා තියෙනවා.

“අනිච්චසඤ්ඤිනො, මෙසීය, අනන්තසඤ්ඤා සණ්ඨාති.”²⁸

“මෙසීය, අනිත්‍ය සංඥාව වැඩුනවිට අනාත්ම සංඥාව පිහිටන්නේය.”

එතකොට මෙතැනදී අනිත්‍ය බව තේරුම් ගැනීම සඳහා අපට හේතුප්‍රත්‍ය ධර්මයන් වටහා ගන්න වෙනවා. එනම් පටිච්ච සමුප්පන්න බව, ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් බව තේරුම් ගත යුතු වෙනවා. එයටයි “අනිත්‍යයි” කියලා කියන්නේ. එතකොට මෙසේ දැකිය යුත්තේ මනා ප්‍රඥාවෙන්. මෙතැන දී දුක කියන කාරණාව යමෙක් පිරිසිදු සොයන විට, සමුදය අනුචේතවා නම්, ඒ සමුදයත් ස්ථිර දෙයක් වෙන්න බැරි බව වැටහෙනවා. ඒ සමුදයත් හේතු ප්‍රත්‍යය නිසා ඇතිවූන දෙයක්. ඒ නිසායි පටිච්ච සමුප්පාදය තුළ තියෙන මූලික කාරණාව, එනම් “හේතු ප්‍රත්‍ය බව නොදකින නිසයි” දුක සකස්වෙන්නේ කියලා පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයම මෙතැනට යොදලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කරන්නේ. ඒ කියන්නේ දුක්බේ අඤ්ඤාණං, සමුදයේ අඤ්ඤාණං, නිරොධේ අඤ්ඤාණං, මග්ගේ අඤ්ඤාණං කමිත්මයි දුක සකස්වන්නේ. එතකොට අවසානයේ දී දුක සකස්වන හේතුව හැටියට අඤ්ඤාකම අනුචේතවා නම්, ඒ විදියට සෙවීමෙන් ඥානය ඇතිවෙනවා. එතකොට අඤ්ඤාකමින් දුක සකස්වෙන බවත්, ඥානය ඇතිවන විට දුක සකස් නොවන බවත් දැකිය යුතු වෙනවා. මෙයයි දුක්ඛ නිරෝධය. ඒ සඳහා ඇති වැඩපිළිවෙල මාර්ගය වෙනවා. එවිට ත්‍රිලක්ෂණයට යොමුවූන තැන දී ආර්ය සත්‍ය හතරම ප්‍රකට වෙනවා.

²⁸ අභිගුත්තරනිකාය, නවකනිපාතපාළි, සම්බොධිවග්ගො, මෙසීය සූත්‍රය

මගේ අනිත්‍යයක් නොමැතිබව

එහෙනම් අනිත්‍යතාවය ප්‍රකට කරගැනීම සඳහා, අනිත්‍යයි කියන කාරණාව මානසික සංකල්පයකින් තොරව, ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රකට කරගැනීම පිණිස, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාවකට අනුව අපි විග්‍රහයක් කර ගනිමු.

“කො නු බො, හන්තෙ, විඤ්ඤාණාභාරං ආභාරෙතී ති? නො කල්ලො පඤ්ඤො ති හගවා අවොව - ආභාරෙතී ති අහං න වදාමි. ආභාරෙතී ති වාහං වදෙය්‍යං, තනුස්ස කල්ලො පඤ්ඤො - කො නු බො, හන්තෙ, ආභාරෙතී ති? එවං වාහං න වදාමි. එවං මං අවදන්තං යො එවං පුච්ඡෙය්‍ය - කිස්ස නු බො, හන්තෙ, විඤ්ඤාණාභාරො ති, එස කල්ලො පඤ්ඤො. තනු කල්ලං වෙය්‍යාකරණං - විඤ්ඤාණාභාරො ආයතීං පුනඛිභවාහිනිබ්බත්තියා පච්චයො තස්මිං භූතෙ සති සලායතනං, සලායතනපච්චයා එස්සො ති.”²⁹

“ස්වාමීනි, කවරෙක් වනාහි විඤ්ඤාණ ආභාරය අනුභව කෙරේද? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රශ්නය නුසුදුසුය යි වදාළ සේක. අනුභව කෙරේයයි මම නොකියමි. ඉදින් මම අනුභව කෙරේයයි කියමි නම්, “ස්වාමීනි, කවරෙක් වනාහි අනුභව කෙරේද?” යන ප්‍රශ්නය සුදුසු වන්නේය. මම වනාහි මෙසේ නොකියමි. මෙසේ නොකියන්නාවූ, මාගෙන් “ස්වාමීනි, විඤ්ඤාණ ආභාරය කුමකට උපකාර වේද?” කියා මෙසේ යමෙක් අසයි නම්, එය සුදුසු ප්‍රශ්නයකි. විඤ්ඤාණ ආභාරය නැවත නැවත පැවැත්ම පිණිස උපකාර වෙයි. ඒ පැවැත්ම ඇතිවූ කල්හි සලායතන ඇතිවෙයි. සලායතනයන් නිසා ස්පර්ශය ඇතිවෙයි කියා එහිදී විසඳීම සුදුසුය.”

²⁹ සංයුත්තනිකාය, නිදානවග්ගපාළි, නිදානසංයුත්තං, ආභාරවග්ගො , මොළියඵග්ගන සූත්‍රය

මෙතැන දී ප්‍රකටවන්නේ හේතුප්‍රත්‍ය බව යි. හේතුප්‍රත්‍ය බව ප්‍රකට වන තැන දී ඒ හේතුව සහ ඵලය කියන කාරණාවට “මම” කියා ආදේශ කිරීම වැරදි බව දැකිය යුතුය. මක්නිසාද යත්, මම කියා ආදේශ වන්නේ හේතුප්‍රත්‍ය බව නොදැකීමෙන් ය. ඒ බව ඉහත සූත්‍රයේ හොඳින් පැහැදිලි වේ. නිත්‍ය වශයෙන් ගත් නිසායි “මම” කියලා යෙදෙන්නේ. එසේ නම් අනිත්‍ය බව දැකීම සඳහා හේතුවක් හේතූන්ගෙන් හටගත් ධර්මයන්ද (ඵලය) යන දෙකම දැකිය යුතු යි.

“හෙතු ව මෙ සුද්ධියො හවිස්සති, හෙතුසමුප්පන්නා ව ධම්මා”³⁰

“මා විසින් හේතූන්ද මනාව දක්නා ලද්දේය. හේතූන්ගෙන් හටගත් ධර්මයන්ද මනාව දක්නා ලද්දේය.”

එසේනම් නිවැරදිව ත්‍රිලක්ෂණය දැක අවසන් වන විට, එතැනම තමයි අනාත්මය දකින තැන. එතැන දී හේතුව සහ හේතුවෙන් උපන් ධර්මයන් යන දෙකම දකිනවා. මෙසේ දකින්නේ ප්‍රඥා ඇසින් මිසක මනසින් කල්පනා කිරීමකින් නොවන බව අප වටහා ගත යුතුය.

මගේ කම ඉක්මවූ නිවැරදි දැකීම

කෝසම්බි සූත්‍රයේ දී එම දැකීම, ඇදහීමකින් තොරව ම, රුචියෙන් තොරව ම, පරම්පරාකථායෙන් තොරව ම, ඒ අනුව සිතීමෙන් තොරව ම, තමාගේ දෘෂ්ටියට අනුව වැටහීමෙන් තොරව ම, හේතු ප්‍රත්‍යයයෙන් ඵලය වේ යයි ප්‍රඥා ඇසින් ප්‍රත්‍යක්ෂව අවබෝධකළ යුත්තක් බවත්, මානසික සංකල්පයකින්, කල්පනා කිරීමකින්

³⁰ අභිගුත්තරනිකාය, ඡක්කතිපාතපාළි, ආනිසංසවග්ගො, අතම්මය සූත්‍රය

තොරව, හේතුප්‍රත්‍ය වශයෙන් දැකිය යුතු ධර්මයක් බවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා.

“අඤ්ඤානුව, ආවුසො සච්චිය, සද්ධාය අඤ්ඤානු රුචියා අඤ්ඤානු අනුස්සවා අඤ්ඤානු ආකාරපරිච්ඡිතකා අඤ්ඤානු දිට්ඨිනිජ්ඣානකඛන්තියා අහමෙන ජානාමි අහමෙන පස්සාමි - ජාතිපච්චියා ජරාමරණන්ති.”³¹

එහෙනම් මෙන් මේ “ප්‍රඥා ඇසින් අනිත්‍ය දකිනවා” කියන කරුණ තේරුම් ගැනීම සඳහාත් ප්‍රඥාව ඇතිකර ගත යුතු වෙනවා. එයට විවක්ෂණය අවශ්‍යයි. ඒ සඳහා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේගේ උත්තරීතර ධර්මය තියෙන්නේ.

ඵලයට අයිතියක් නැතිබව දැකීම

අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනත්ත බව තවදුරටත් විග්‍රහ කරගැනීම පිණිස බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ විණොපම සූත්‍රය මඳක් විමසා බලමු.

“සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො වා රාජමහාමත්තස්ස වා විණාය සද්දො අස්සුතපුබ්බො අස්ස. සො විණාසද්දං සුඤ්ඤාය. සො එවං වදෙය්‍ය අම්හො, කස්ස නු ඛො එසො සද්දො එවංරජනීයො එවංකමනීයො එවංමදනීයො එවංමුච්ඡනීයො එවංඛන්ධනීයො ති? තමෙන එවං වදෙය්‍යුං”³²

එක්තරා රජ කෙනෙකුට විණාවක හඬක් අහන්න ලැබෙනවා. රජතුමා සේවකයන්ට කියනවා ඒ “හඬ” අරගෙන එන්න කියලා.

³¹ සංයුත්තනිකාය, නිදානවග්ගපාළි, අභිසමය සංයුත්තං, මහාවග්ගො , කොසම්ඛි සූත්‍රය
³² සංයුත්තනිකාය, සළායතනවග්ගපාළි, සළායතනසංයුත්තං, ආසීවිසවග්ගො, විණොපම සූත්‍රය

නමුත් සේවකයන් අරගෙන එන්නේ විණාව සහ දණ්ඩ යි. එතකොට රජතුමා අහනවා “කෝ හඬ?” කියලා. “ස්වාමීනි, හඬ කියලා කියන්නේ මේ විණාව, දණ්ඩෙන් වාදනය කරද්දී හටගන්න දෙයක්. තියෙන දෙයක් නොවේ. ස්ඵර දෙයක් නොවේ. හව්‍ය දෙයක් නොවේ” කියලා සේවකයන් පිළිතුරු දෙනවා. නමුත් රජතුමා කියනවා “නෑ, නෑ, මට ඕවා එපා. මට ඕනෑ හඬ” කියලා.

හඬ කියන්නේ ස්ඵර දෙයක් නොව, විණාව වාදනය කිරීමෙන් හටගත් දෙයක් බව දැකපු තැනදීම, ඒ ශබ්දයට අයිතිත්වයක් (අයිති කරුවෙක්) නැතිබව වැටහෙනවා. එවිට රජතුමා හඬටත් කලකිරෙනවා. විණාවටත් කලකිරෙනවා. ඒ විණාව කඩලා ඉවත දමන්න කියනවා. හේතු ප්‍රත්‍ය දැකීමත් එවැනිම සංසිද්ධියක්. රජතුමා ඉස්සෙල්ලාම ශබ්දය “තියෙන” දෙයක් කියලා හිතාගත්තා. එවැනිම අදහසකින් තමයි අපිත් ලෝකයේ ජීවත් වෙන්නේ. කාමයන් ඔස්සේ මිහිරියි, සැපයි කියලා අපි මේ ඇලිලා ඉන්නේ. මේ ඇලීමි, ගැටීම ඔස්සේ අපි දුක් පීඩා සියල්ලක්ම විදිනවා.

මෙන්න මේකට හේතුව හොයන කොට, අපට ඇහැට පෙනෙන රූප, කණට ඇසෙන ශබ්ද, නාසයට දැනෙන ගන්ධයන්, දිවට දැනෙන රස, කයට දැනෙන පහස, මනසට දැනෙන අරමුණු කියන මේ කාරණාවන් සියල්ලක්ම අපි අර විණාවේ ශබ්දය වගේ තියෙන දේවල් බව හිතනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා ආශ්වාදයක් තියෙන නිසා ලෝකයා මේවා සමග ඇලිලා වාසය කරනවා කියලා. නමුත් මෙතන ආදීනවයකුත් තියෙන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙනවා. ඒ තමයි අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම ස්වභාවය. මේ අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම ස්වභාවය දැකිය යුත්තේ ප්‍රඥාවෙන්.

නුවණ නැති කෙනා විණාවේ හඬ තුළ ඇලීලා ඉන්නවා වගේ මේ සසරේ යන සත්වයාත් රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පහස, අරමුණුත් එක්ක ඇලෙමින් ගැටෙමින් ඉන්නවා. මේවා දිගටම තියාගන්න හෝ බැහැර කරන්න උත්සාහ කරනවා. නමුත් රජතුමා විණාව රැගෙන එන්න කිවුවා වගේ, නුවණ තියෙන කෙනා හේතු ප්‍රත්‍ය බව හොයන්න පෙළඹෙනවා. හේතු ප්‍රත්‍ය බව නුවණින් හොයන කොට “ශබ්දය” විණාවයි, දණ්ඩයි වාදනය කිරීමෙන් හටගත් ඵලයක් බව තේරුම් ගන්නා වගේ, ඇහෙන් රූප දැකීම, කණෙන් ශබ්ද ඇසීම, නාසයෙන් ආඝ්‍රාණය කිරීම, දිවෙන් රස දැනීම, කයෙන් පහස දැනීම, මනසින් හිතීම කියන කාරණාවන් හේතූන් නිසා හටගත් ඵලයන් බව දකිනවා. මේවා තියෙන දේවල් නොවන බව තේරුම් ගන්නවා. රූපයක් තිබිලා දැක්කා නොවෙයි. ශබ්දයක් තිබිලා කනට ඇසුනා නොවෙයි. එසේ තේරුම් ගැනීම තුළ ලැබෙන දෙයට, එනම් ඵලයට කලකිරෙනවා. ඒ වගේම හේතුවටත් කලකිරෙනවා. ඇයි එහෙම හේතුවට කලකිරෙන්නේ? හේතුව ඇතිවෙන්නෙත් සත්‍ය නොදැකීම නිසා කියන පදනම එයා දකිනවා. එවිට ඔහු ඒ ලැබුණ දුක, තමන්ට ලැබුණු සියලුම කාරණාවන් දුකක්මයි කියලා තේරුම් ගන්නවා. එතැන දී දුක කියලා සඳහන් වුනේ මනසින් කල්පනා කරලා ලැබිවිච දුක ගැන නොවෙයි. ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගත් දුකයි. එනම් සංස්කාර දුකයි.

සිටින්නාවූ කෙනෙකුගේ විනාශයක්ද පහවන්නේ?

යමෙක් සංඛාර දුක ප්‍රඥා ඇසින් දකින තැන දී තමයි සැබෑම කළකිරීම ඇති වෙන්නේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ “අනිත්‍ය නිසා දුකයි” කියන කාරණාව යෙදෙන්නේ එතැනට යි. මේක සකස්වෙවිච දෙයට දුන්න නිර්වචනයක්. එය අනිෂ්ටභාවය නිසා අපට ඇතිවෙන දුකක් නොවේ. අලගද්දුපම සූත්‍රයේ දී බුදුරජාණන් වහන්සේට උපත් වනසන කෙනෙක් කියලා චෝදනා

කරනවා. එතැන දී බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා “මම පණවන්නේ දුකත්, දුක්ඛ නිරෝධයත්” කියලා.

“පුබ්බෙ වාහං භික්ඛවෙ, එතරහි ව දුක්ඛඤ්චෙව පඤ්ඤාපෙමි, දුක්ඛස්ස ව නිරොධං.”³³

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දුකත්, දුක්ඛ නිරෝධයත් තමයි පණවන්නේ කියලා කියන කොට, එතැන දුක කියලා පැනෙව්වේ ප්‍රඥා ඇසට හසුවන දුක මිසක අනිෂ්ටභාවය පිළිබඳ දුක නොවේ.

“කිං නු සන්තොති පච්චෙසි, මාර දිට්ඨිගතං නු තෙ සුද්ධසඛ්ඛාරපුඤ්ඤෝයං, නයිධ සන්තුපලබ්භති.”

“යථා හි අඛිතසම්භාරා, හොති සද්දො රථො ඉති එවං ඛන්ධෙසු සන්තෙසු, හොති සන්තොති සම්මුති”

“දුක්ඛමෙව හි සම්භොති, දුක්ඛං තිට්ඨති වෙති ව නාඤ්ඤානු දුක්ඛා සම්භොති, නාඤ්ඤං දුක්ඛා නිරුජ්ඣති ති.”³⁴

“පාපී මාරය, සත්වයෙක් කියලා කියන දේ ඔබේ දෘෂ්ටියක්. මෙතැන තියෙන්නේ හුදු සංස්කාර ගුලියක් (සංස්කාර පිඩක්). මේකේ සත්වයෙක් භොයන්නට නෑ.”

“අංග රාශියක් එකතුවෙලා “රථය” කියන ශබ්දය ඇතිවෙන්නේත් ඔය විදියටමයි. පංච උපාදානස්කන්ධය තියෙන කොටයි “සත්වයා” කියන සම්මුතිය ඇතිවෙන්නේ.”

³³ මජ්ඣිමනිකාය, මූලපණ්ණාසපාළි, ඔපම්මවග්ගො, අලගද්දුපම සූත්‍රය

³⁴ සංයුත්තනිකාය, සගාථාවග්ගපාළි, භික්ඛුනිසංයුත්තං, වජිරා සූත්‍රය

“හටගන්න තියෙන්නේ දුක විතරයි. පවතින්නේත් දුක විතරමයි. දුක මිසක් හටගන්න වෙන දෙයක් නෑ. දුක මිසක් නිරුද්ධ වෙන්න (නැතිවෙන්නට) වෙන දෙයකුත් නෑ.”

සංස්කාරයන්ගේ ස්වභාවය මනා ප්‍රඥාවෙන් දැකපු කෙනා තමයි උපදින්නේත් දුකක්, පවතින්නේත් දුකක්, නැතිවෙන්නේත් දුකක් කියලා තේරුම්ගන්නේ. ඒ පිළිබඳව වජ්රා සූත්‍රයේ දී පැහැදිලි වෙනවා. එතැන දී ප්‍රඥා ඇස තුළින් දැකපු දුක පිළිබඳවයි සඳහන් වෙන්නේ. මගේ අනිෂ්ටභාවය නොවේ. අපි කොච්චර කල්පනා කළත්, ප්‍රඥාව ඇතිවෙනකම්ම අනිත්‍ය නිසා දුකයි කියන කරුණ වටහා ගන්න බැහැ. ඒ දුක දැකිය හැක්කේ ප්‍රඥා ඇසෙන් පමණයි. අනිෂ්ට දෙයක්, අකැමැති දෙයක් කියන පැත්තෙන් තමයි අපි සසර පුරාම පුරුදු කරලා තියෙන්නේ. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කළේ එවැනි ධර්මතාවයක් නොවෙයි. අනිත්‍ය නිසා දුක බව ප්‍රඥා ඇසින්ම දැකිය යුත්තක් බව අපි තේරුම් ගත යුතුයි. ස්ථිර නැහැ, අනිත්‍යයි කියන කරුණ විණෝපම සූත්‍රය තුළින් අපට හොඳින් පැහැදිලි කරගන්න පුළුවන් වෙනවා. මේ ලැබුණු ඵලය පවතින්නේ හේතු නිසා යි, අන්න ඒ නිසා ස්ථිර නැහැ කියන බව අප වටහා ගත යුතු වෙනවා.

හේතු ඇති තැනමයි ඵලය

හේතු නිසාමයි ඵලය, හේතු නැත්නම් පවතින්න බැහැ කියන ධර්මතාවය පැහැදිලි කරගත හැකි තවත් සූත්‍රයක් තමයි නන්දකෝවාද සූත්‍රය.

“සෙය්‍යථාපි , භගිනියො, තෙලප්පදීපස්ස ඤායතො තෙලමිපි අනිච්චං විපරිණාමධම්මං, චට්ටිපි අනිච්චා විපරිණාමධම්මං, අච්චිපි අනිච්චා විපරිණාමධම්මං, ආනාපි අනිච්චා විපරිණාමධම්මං. යො නු ඛො, භගිනියො, එවං වදෙය්‍ය අමුස්ස තෙලප්පදීපස්ස ඤායතො තෙලමිපි අනිච්චං විපරිණාමධම්මං,

වටිටිපි අනිච්චා විපරිණාමධම්මා, අච්චිපි අනිච්චා විපරිණාමධම්මා, යා ච ඛිවාස්ස ආහා සා නිච්චා ධූවා සස්සනා අවිපරිණාමධම්මා ති, සම්මා නු ඛො සො, හගිනියො, වදමානො වදෙය්‍යා ති? නො හෙනං, හන්තෙ.”³⁵

“නැගෙනිවරුනි, දැල්වෙන තෙල් පහනක තෙලුත් අනිත්‍යයි, විපරිනාමයට පත්වෙනවා. වැටියත් අනිත්‍යයි, විපරිනාමයට පත්වෙනවා. සිඵවත් අනිත්‍යයි, විපරිනාමයට පත්වෙනවා. ආලෝකයත් අනිත්‍යයි, විපරිනාමයට පත්වෙනවා. නැගෙනිවරුනි, යමෙක් මෙහෙම කීවොත්, තෙල්, වැටිය, සිඵව අනිත්‍යයි, විපරිනාමයට පත්වෙනවා තමයි. නමුත් පහතේ යම් අලෝකයක් ඇත්ද, එය නම් නිත්‍යයි. ස්ථිරයි. ශාස්වතයි. නොවෙනස් වන ස්වභාවයෙන් යුක්තයි කියලා, ඒ ප්‍රකාශය මනාකොට කියපු ප්‍රකාශයක්ද? ස්වාමිනි, එය මනාකොට කියූ දෙයක් නම් නොවෙයි.”

“සෙය්‍යථාපි, හගිනියො, මහතො රුක්ඛස්ස තිට්ඨතො සාරවතො මූලමිපි අනිච්චං විපරිණාමධම්මං, ඛන්ධොපි අනිච්චො විපරිණාමධම්මො, සාධාපලාසමිපි අනිච්චං විපරිණාමධම්මං, ඡායාපි අනිච්චා විපරිණාමධම්මා. යො නු ඛො, හගිනියො, එවං වදෙය්‍ය - අමුස්ස මහතො රුක්ඛස්ස තිට්ඨතො සාරවතො මූලමිපි අනිච්චං විපරිණාමධම්මං, ඛන්ධොපි අනිච්චො විපරිණාමධම්මො, සාධාපලාසමිපි අනිච්චං විපරිණාමධම්මං, යා ච ඛිවාස්ස ඡායා සා නිච්චා ධූවා සස්සනා අවිපරිණාමධම්මා ති, සම්මා නු ඛො සො, හගිනියො, වදමානො වදෙය්‍යා ති? නො හෙනං, හන්තෙ.”

³⁵ මජ්ඣිමනිකාය, උපරිපණ්ණාසපාළි, සළායතනවග්ගො, නන්දකොවාද සූත්‍රය

නැගෙනිවරුනි, හොඳින් මුල් බැසගත් අරටුව සහිත විශාල ගසක මුලත් අනිත්‍යයි, විපරිනාමයට පත්වෙනවා. කඳත් අනිත්‍යයි. විපරිනාමයට පත්වෙනවා. අතුපතරත් අනිත්‍යයි. විපරිනාමයට පත්වෙනවා. සෙවණැල්ලත් අනිත්‍යයි. විපරිනාමයට පත්වෙනවා. නැගෙනිවරුනි, යමෙක් මෙහෙම කීවොත්, ඔය ගසේ මුල්, කඳ, අතුපතර අනිත්‍යයි. විපරිනාමයට පත්වෙනවා තමයි. හැබැයි ගසේ සෙවණැල්ල (ඡායාව) අන්න එය නම් නිත්‍යයි, ස්ථිරයි, නොවෙනස් වන ස්වභාවයෙන් යුක්තයි කියලා මේ ප්‍රකාශය මනාකොට කියපු ප්‍රකාශයක්ද? ස්වාමීනි, ඒක මනා කොට කියූ දෙයක් නම් නොවෙයි.

නන්දකෝවාද සුත්‍රයේදී, නන්දක ස්වාමීන් වහන්සේ භික්ෂුණීන් වහන්සේලාට පහතේ උපමාවක් ඉදිරිපත් කරනවා. තෙලුත්, වැටියත්, සිඵවත් කියන මේ තුනම ඇති කල්හි ආලෝකය ඇතිවෙනවා කියලා. වට්ටිට යොමුවන ආලෝකය තියෙන්නේ මේ හේතු නිසායි. ආලෝකයට ස්ථිරතාවයක් නැහැ. ආලෝකය ගැන කතා කළොත්, හේතූන් නිසාම ආලෝකය තියෙන බවයි නුවණ තියෙන කෙනාට අනුවෙන්නේ. අපි ඒ කාරණාව ඇත්ත ඇති හැටියෙන් දකින්නේ නැති නිසා ආලෝකයට ඇලෙනවා. අපටත් මේ ලෝකයේ ලැබෙන සියලුම දේවල් ආලෝකය වගෙයි. හේතු නිසායි තියෙන්නේ.

ඊළඟ උපමාවේ දී ගහේ කොළ, කඳ, මුල් නිසා සෙවනක් තියෙනවා කියලා පෙන්වනවා. එතකොට සෙවන කියන්නේ ඇති දෙයක් නොවෙයි. හැබැයි සෙවන නැහැ කියනවාත් නොවෙයි. හේතූන් නිසා, හේතූන් ඇති කල්හි තියෙනවා. හේතූන් නිසා තියෙන බව දකින කොට සෙවනෙහි ස්ථිරත්වයක් දකින්නේ නැහැ. එතකොට මේ වගේම තමයි ඇසට පෙනෙන රූප, කණට ඇසෙන ශබ්ද, නාසයට දැනෙන ගන්ධ, දිවට දැනෙන රස, කයට දැනෙන පහස, කියන මේ සියල්ලක්මත් හේතූන් නිසා ඇතිවූන දේවල්. ස්ථිරව පවතින දේවල් නොවෙයි. නුවණ නැති නිසායි

අපට මේ කාරණය තේරුම් ගන්න අපහසු වෙලා තියෙන්නේ. මේක නුවණින් පමණක් අත්දැකිය හැකි සංසිද්ධියක්. මනසින් කල්පනා කරලා මේ භෞතික ලෝකයත් එක්ක කල්පනා කරලා දකින දෙයක් නෙවෙයි. අපට මූලිකව ආරම්භයක් හැටියට මනසින් කරන්න තියෙන්නේ විවක්ෂණයයි. එසේ විවක්ෂණය කරන කොට ඇතිවෙන ප්‍රඥාවටයි මේ ත්‍රිලක්ෂණය කියන කාරණාව ප්‍රකට වෙන්නේ.

තවත් උදාහරණයකින් මේ කරුණ අපි පැහැදිලි කරගනිමු. මම කලින් සඳහන් කළා අපි තියෙන රූප දකිනවා නොවෙයි. තියෙන ශබ්ද අහනවා නොවෙයි. තියෙන ගඳ, රස, පහස ලබනවා නොවෙයි කියලා. අපි බර කල්පනාවක ඇස් දෙක ඇරගෙන ඉන්න විට ඉස්සරහින් අපි කැමති කෙනෙක් යනවා කියමු. එතකොට සාමාන්‍යයෙන් අපි ගැඹුරු කල්පනාවක ඉන්නවා නම්, අපට ඒ කෙනා පෙනෙන්නේ නැහැ. ඒ වාගේ ප්‍රායෝගික අවස්ථා අපි කොතෙකුත් අත්දැකලා තියෙන්න පුළුවන්. ලෝකය තුළ තියෙන භෞතික ස්වභාවයත් එක්ක බලනකොට, අපේ ඇහැට ආලෝකයත් තිබිලා, බාහිර තියෙන රූපයේ ඒ වර්ණ සටහන ප්‍රතිබිම්භයක් ලෙස ඇහේ වැදුනට පස්සේ, පෙනිය යුතුයි. නමුත් ඒ ටික තිබුණාට පෙනුනේ නැහැ. එහෙනම් භෞතික දෙය තිබුණු පමණින්ම පෙනෙනවා කියලා ගන්න බැහැ. එසේ ගැනීම වැරදියි. එහෙනම් එතැනින් එහා දෙයක් තියෙන බව අපි තේරුම් ගත යුතු වෙනවා. අන්න ඒක බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ආකාරයට ප්‍රඥාවට විතරයි ගෝචරවෙන්නේ.

තවත් උදාහරණයක්:

අපි රූපවාහිනිය දෙස ලොකු අවධානයකින් බලාගෙන සිටින අතරම කෑමක් කනවා. දිවේ රස තේරෙන කොටස් තියෙනවා. එතකොට ඒ අදාළ කොටසට අපි කන කෑම ගැටුණු පසු රස දැනිය යුතු යි. නමුත් රූපවාහිනියට අවදානය වැඩිනම්, අර

කොටසේ රස ගැටුණු පමණින්ම රස තේරෙන්නේ නැහැ. නමුත් ලෝකයේ තියෙන සත්‍යයත් එක්ක බලනකොට නම්, රස තේරෙන්න ඕනා. නමුත් රස එහෙම තේරෙන්නේ නැහැ. ඔබට මෙවැනි ප්‍රායෝගික අත්දැකීම් තියෙන්න පුළුවන්.

එහෙනම් එතැනින් එහා ගියපු කරුණක් මෙතැන යෙදෙන බව දැකිය යුතු යි. එය ප්‍රඥා ඇසටයි ගෝචර වන්නේ.

මේ අනිත්‍ය, දුක්ඛ අනාත්ම ස්වභාවය තේරුම් ගැනීම සඳහා තවත් උදාහරණයක් පැහැදිලි කරලා දෙන්නම්.

“අත” හෝ “හත” යයි ගැනීම - දෙකම වැරදියි

නුවණ නැති බල්ලෙකුයි, හිතන්න පුළුවන් නුවණැති බල්ලෙකුයි ඉන්නවා කියලා හිතමු. ඔය නුවණ නැති බල්ලා ඇලක් හරහා තියෙන ඒදණ්ඩක් දිගේ යනකොට උඟ වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා පෙනෙනවා. එතකොට උඟ ඒකට ප්‍රතිචාරයක් දක්වනවා. කැමති නම් නගුට වනනවා. ඇකැමැති නම් බුරනවා. ඒ බල්ලා ඒදණ්ඩෙන් එළියට ඇවිදිලිලත් වතුරේ බල්ලෙක් හිටිය බවට සංකල්පයකින් හිතනවා.³⁶

ඒ විදියට බල්ලා වතුරේ බල්ලෙක් හිටිය බව දැක්කේ උඟගේ මෝඩකම නිසායි. දැන් අපේ මෝඩකම නිසා අපිත් කල්පනා කරනවා වතුරේ බල්ලෙක් හිටියේ නැහැ කියලා. ඒකත් මෝඩකමක්. වතුරේ බල්ලෙක් හිටියේ නැහැ කියනවා නම්, ඇයි උඟ ප්‍රතිචාරයක් දක්වන්නේ?

³⁶ නිවනේ නිවීම, පූජ්‍ය කටුකුරුන්දේ ඤාණනන්ද හිමි

මෙතැන දී නුවණ තියෙන කෙනා දකින දෙය තමයි වතුරේ බල්ලෙක් හිටියා කියන එකත් නොවෙයි. වතුරේ බල්ලෙක් හිටියේ නැහැ කියන එකත් නොවෙයි. දැකීම නිසා වතුර තුළ බල්ලෙක් නිර්මාණය වුනා. බල්ලෙකුගේ ප්‍රතිබිම්බයක් නිර්මාණය වුනා. ඒකයි නිවැරදි තේරුම් ගැනීම.

එතකොට මූලිකවම ධර්මය විමසන, මේ දුක හොයන්න පටන්ගන්න කෙනාටත් හම්බ වෙන්නේ අර ඒදණ්ඩේ යන බල්ලාට වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා දැක්කා වාගේ ලෝකයේ දේවල් ප්‍රකටවෙනවා. ඇහැට පෙනෙන රූප තියෙනවා, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පහස, අරමුණු තියෙනවා කියලායි අහුවෙන්නේ. අපටත් “තියෙන දේ” දැක්කා කියලාම තමයි අහුවෙන්නේ. මේවා නැහැ කියලා කෙනෙක් කල්පනා කරනවා නම් ඒකත් මෝඩකමක්ම යි. ඒක හරියට අර වතුරේ බල්ලෙක් නැහැ කියලා හිතනවා වගේ වැඩක්. එතැන දී එයා වතුරේ බල්ලෙක් හටගන්න ආකාරය දැක්කේ නැහැ. එතකොට ඔන්න “තියෙනවා” කියන කාරණාව තමයි මුලින්ම අපට අහුවෙන්නේ. රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පහස, අරමුණු තියෙනවා කියලා. හරියට ගොඩ ඉන්න බල්ලා වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා දැක්කා වගේ.

ඔන්න දැන් නුවණ තියෙන බල්ලා මේ වගෙයි. ඒදණ්ඩේ යනකොට උඟ දකිනවා, තමන් බලපු නිසා, වතුරත්, බැලීමත්, ආලෝකයත් මේ සියල්ලක්ම එකතුවීමෙන් මේ බල්ලා කියන දෙය නිර්මාණය වුනා කියලා. ඒ විදියට නුවණින් යුක්තව නිර්මාණය වූ ප්‍රතිබිම්බය දැක්කොත්, උඟ ප්‍රතිබිම්බයට කලකිරෙනවා. ඒ ප්‍රතිබිම්බයට ආසාවක් දක්වන්නෙත් නැහැ. ඒ සමග ගැටෙන්නෙත් නැහැ. ඒවාගේම හේතුවටත් කලකිරෙනවා.

සකස්වීම සහ සකස්වූන දේ දැකීම

අන්ත ඒ වගේ තමයි, ඇසට රූප දකිනකොට, කනට ශබ්ද ඇහෙන කොට, නාසයට ආඝ්‍රාණය වෙනකොට, දිවට රස ලැබෙනකොට, කයට පහසු ලැබෙන කොට, මනසට අරමුණු හිතෙනකොට, ඒ දැකීම, ඇසීම, දැනීම, දැනගැනීම ඇතිවෙන්න හේතුව නිවැරදිව දැක්කා නම්, (හරියට අර නුවණ තියෙන බල්ලා, “බල්ලා” කියන ප්‍රතිබිම්බය ඇතිවෙන හැටි දැක්කා වගේ) එයා අර ලැබුණු රූප ආදියෙහි කලකිරෙනවා. එතකොට ඒ දැක්කේ “හේතුව”. “අනිත්‍යභාවය”. බල්ලා කියන ප්‍රතිබිම්බය ස්ථිර නැහැ කියන කාරණාව දැක්කා වගේ. නැතුව අනිත්‍ය කියන්නේ විනාශවෙලා යාම නම් නොවන බව අපි හොඳින් වටහාගත යුතු වෙනවා. ප්‍රතිබිම්බය නැතිවෙලා යනවා නෙවෙයි. “හේතු නිසා” පවතින බව දැකීම තුළින් තමයි ප්‍රතිබිම්බයට ස්ථිරත්වයක් නැහැ කියලා කියන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ප්‍රතිබිම්බය නැතිවෙලා යනවා කියන කාරණාව වැරදියි. ප්‍රතිබිම්බය තියෙද්දීමයි, “බල්ලා” කියන නිර්මාණය වීම තියෙද්දීමයි නිර්මාණය වූ දෙයෙහි ඇති අස්ථිරභාවය දැකිය යුත්තේ. ඒක නැතිවෙන්න හෝ නැතිකරන්න අවශ්‍යතාවයක් නැහැ.

අන්ත ඒ වාගේ, ඇහෙන් රූප දකිනකොට, කණින් ශබ්ද ඇහෙනකොට, නාසයෙන් ආඝ්‍රාණය කරනකොට, ඇසත්, රූපයත්, විඤ්ඤාණයත් එකතුවීම, කණත්, ශබ්දයත් විඤ්ඤාණයත් එකතුවීම ආදී වශයෙන් මේ “හේතු” දැක්කා නම්, “හේතුවත්” “එලයත්”, කියන මේ දෙකම දැක්කා නම්, අන්ත එතැන දී, ඔහු අනිත්‍ය බව ප්‍රඥා ඇසින් දැක්කා වෙනවා. එතකොට අර ලැබුණු දුකට කලකිරෙනවා. සකස්වන හැටි දැක්ක විට ප්‍රතිබිම්බයට කලකිරෙනවා.

- එතකොට “හේතුන්ගෙන් සකස්වෙන බව” දැකීම, අනිත්‍ය දැකීමයි.
- “සකස්වීම” දැකීම දුක දැකීමයි.
- ඒ දෙකම දැක්කේ ප්‍රඥාවෙන්.
- එතකොට මෙතැන අයිතිත්වයක් ලැබෙන්නේ නැහැ. එහෙනම් “මම” කියලා ගන්න දෙයක් ලැබෙන්නේ නෑ කියල දකිනවා. ඒක අනාත්මය දැකීම වෙනවා.

මෙවැනිම උදාහරණයක් ආනන්ද සූත්‍රය තුළත් තියෙනවා.

“උපාදාය, ආච්ඡො ආනන්ද, අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය. කිඤ්ච උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය? රූපං උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය. වේදනං... සඤ්ඤං... සච්ඛාරං... විඤ්ඤාණං උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය. සෙය්‍යථාපි, ආච්ඡො ආනන්ද, ඉත්ථි වා පුරිසො වා දහරො යුචා මණ්ඩනකජාතිකො ආදාසෙ වා පරිසුද්ධෙ පරියොදානෙ අච්ඡෙ වා උදකපත්තෙ සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො උපාදාය පස්සෙය්‍ය, නො අනුපාදාය, එවමෙව ඛො, ආච්ඡො ආනන්ද, රූපං උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය. වේදනං... සඤ්ඤං... සච්ඛාරං... විඤ්ඤාණං උපාදාය අස්මිති හොති, නො අනුපාදාය.”³⁷

මම වෙමිසි හැඟීම උපාදානය නිසා වේ. නො නිසා නො වේ. කුමක් උපාදානයෙන් මම වෙමිසි හැඟීම වේද? රූප... වේදනා ... සංඥා ... සංස්කාර ... විඥාන උපාදානය නිසා වෙමිසි කියා වෙයි. උපාදානය නොවීම නිසා නො වේ.

³⁷ සංයුත්තනිකාය, බන්ධවග්ගපාළි, බන්ධසංයුත්තං, ටෙරවග්ගො, ආනන්ද සූත්‍රය

“ලස්සනට සැරසෙනු කැමති තරුණයෙක් හෝ තරුණියක් පිරිසිදුව බලන කණ්ණාඩියකින් හෝ දිය බඳුනකින් හෝ මුව හොඳින් විමසා බලන්නේ නිසා දක්නේ වේ ද, නොවිමසන නිසා නො දක්නේ වේ ද, එ සෙයින් ම රූප උපාදානය නිසා වෙමි යි වෙයි, නො නිසා නො වෙයි, වේදනා ... සංඥා ... සංස්කාර ... විඥාන නිසා වෙමි යි වෙයි, නො නිසා නො වේ.”

එතකොට මෙන්න මේ උදාහරණයට අනුව බලනකොට, මේ ලෝකයේ “සකස්වන ආකාරය”, නිවැරදිව දැකීම තමයි අනිත්‍ය දැකීම කියන්නේ. “සකස්වෙව්ව දෙය තමයි” දුක කියන්නේ. මේක මම කියලා, මගේ කියලා, ආත්මය කියලා අයිතිකාරත්වයක් ගැනීම වැරදි බවයි අනාත්ම කියලා කියන්නේ.

ත්‍රිලක්ෂණය අවබෝධයෙන් ආර්ය භාවයට

එහෙනම් ත්‍රිලක්ෂණය දකිනවා කියලා කියෙන්නේ, මෙන්න මේ හේතුප්‍රත්‍ය ධර්මය, හේතුවෙන් උපන් බව දකින එක යි. ලැබුණු දෙය සංඛාරය කියලා දකින එක යි. එතකොට මෙතැන සම්පූර්ණයෙන් නුවණ වැඩෙන විදියේ වැඩපිළිවෙලක් තියෙන්නේ. මේ විදියට යම්කිසි කෙනෙක් දකිනවා නම්, ඒක තමයි විමුක්තියට තියෙන මග. එවැනි කෙනා බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය කරා යොමුවෙලා නිවීම සාක්ෂාත් කරගන්නවා.

එසේ නම් මේ විචරණය ඔබ සියලු දෙනාට විවක්ෂණ හැකියාව දියුණු කර ගැනීම පිණිස උපකාර කරගන්න. මේ දේශනාව, විචරණය අධ්‍යනය කරන කොට, මේ විචරණය තුළින් තමන්ගේ මනසින් විවක්ෂණය කරන්න. ඒ තුළින් හිතන්න අවශ්‍ය පැත්තක් විචර විය යුතුයි. ඒ හිතන්න අවශ්‍ය පැත්ත විචරවීමත් සමගම, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මයට අනුව මේ ඉදිරිපත් කළ දහම් පරියායන් අනුව විවක්ෂණය කරලා, ඒ හටගත්ත ප්‍රඥාවෙන්

ත්‍රිලක්ෂණය දැක්කොත්, ඔහු සසර දුකින් නිදහස් වෙනවා. අන්ත ඵයාට කියනවා “සෝතාපන්න ශ්‍රාවකයා” කියලා. ඒ පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ වක්ඛු සූත්‍රය තුළ පැහැදිලි කරනවා.

“වක්ඛුං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී, සොනං අනිච්චං විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී, සානං අනිච්චං විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී, ජීව්හා අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී, කායො අනිච්චො විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී, මනො අනිච්චො විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී.

යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ ඵචං සද්දහති අධිමුච්චති - අයං චුච්චති සද්ධානුසාරී, ඔක්කන්තො සම්මත්තනියාමං, සප්පුරිසභුමිං ඔක්කන්තො, විනිවත්තො පුට්ඨජ්ජනභුමිං, අභබ්බො තං කම්මං කාතුං, යං කම්මං කත්වා නිරයං වා නිරච්ඡානගොනිං වා පෙත්තිවිසයං වා උපපජ්ජෙය්‍ය, අභබ්බො ච තාව කාලං කාතුං යාව න සොතාපන්නිඵලං සච්ඡකරොති.”³⁸

“මහණෙනි, ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, මනස - අනිත්‍යය, වෙනස් වේ, අන්‍ය ස්වභාවයට පත්වේ

“මහණෙනි, යමෙක් මේ ධර්ම ස්වභාවය ගැන ශ්‍රද්ධාවෙන් බැස ගනීද, ඔහු ශ්‍රද්ධානුසාරී වේ. සම්මත්ත නියාමයට බැසගත්තේ වෙයි. සත්පුරුෂ භුමියට බැසගත්තේ වෙයි. පෘථජ්ජන භුමිය ඉක්මවුයේ වෙයි. යම් කර්මයක් කොට නිරයේ තිරිසන් ලොව ප්‍රේත ලොව උපදීද ඒ කර්මය කිරීම අභව්‍ය වේ. සොතාපන්න ඵලය සාක්ෂාත් නොකර කලුරිය කිරීම අභව්‍ය වේ.”

ඒ නිසා ඔබ සියලු දෙනාටම, ඒ උතුම් දහම් ඇස ඇතිකර ගැනීම පිණිස, මේ උතුම් දහම් විවරණයක් උපකාරයක්ම කරගන්න.

³⁸ සංයුත්තනිකාය, බන්ධවග්ගපාළි, ඔක්කන්තසංයුත්තං, වක්ඛු සූත්‍රය

නොවලයේ බෙදා හැරීම චරිතය.

අබ්දහමේ අරුත නිසියෙන්
තේරුම් නොගෙන සිටි විට
සිතට එන දේ දහම විලසින්
නොකියා දෙව් මිනිසුන් හට
සුගත් මුහුණ දහමින්
එන්න නුවණින් දකිමු ගිලකුණු

නොදකින නියා හේතුව - වැටී යළි සසරට
විමසන විටදී ලැබෙදෙයි - දම් ඇස සත්‍යයට
පිවිසෙනු හතික වලෙසට - අප මුහුණ දහමට
සැකසෙන හැටි දකිමු - වලය හේතුවට

වලයට කිසිත් නැත - නිත්‍ය බවක් ලොව
හේතුවක් මත - පවතින බවම දැන
බුදුබණ තුළින් - ලොව ඇති තතු දකින
දුක නිවන මග නිති - වටහා ගන්න

සැකි කුල ගොයුම් බුදු සමිදුන්
නැණින් දුටු පසක් කළ දහමින්
සියලු සත සුවපත් කළෙන්
පැහැදු හමදීම !!! නිතින සදහම්

ISBN: 978-955-38358-4-0

